

PROMĚNY ČESKA

Spolufinancováno
z prostředků
Evropské unie

Foto: George Vogiatzis/Unsplash

Jsme na tom špatně?

Drťí nás velké sucho i emise z dopravy. Jaké životní prostředí máme v Česku?

Uhelné regiony se dusí

Investujte do učitelů, radí v rozhovoru sociolog Tomáš Kostelecký

Digitální obce

Kde v Česku vyrostly a kolik peněz se do nich investovalo?

Jak zlepšit výuku dějepisu?

S badatelskou metodou si žáci osvojí nové dovednosti.

Více na ChytréČesko.org

Společný projekt serveru Aktuálně.cz a Nadace České spořitelny zaměřený na vzdělávání

OBSAH

Regiony po době uhelné

04-05

Evropské fondy, ale i peníze ze soukromých zdrojů mají nastartovat bývalé uhelné regiony. Podaří se to?

Lepší životní úroveň

06-07

Zámek Rychnov, Slatinice nebo Žďár nad Sázavou jsou místa, kde peníze z Evropské unie zlepšily kvalitu života.

Dotační steroidy

08-13

Finance z dotačních fondů Evropské unie pomáhají regionům i celým státům, navěky s nimi ale počítat nemůžeme.

Digitalizujme!

18-21

Nejen státní správa, ale celé Česko potřebuje bezpečnou a spolehlivou komunikaci ve virtuálním prostoru.

Sousedé přece spolupracují

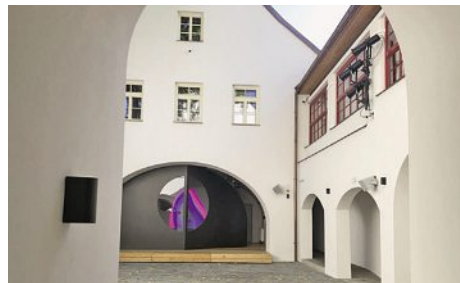
26-29

Česko má přeshraniční projekty se všemi sousedy. Jejich význam přesahuje konvenční hranice.

Třeboň, místo pro umění

30-34

Ze zdevastovaného barokního domu je kulturní centrum včetně kina, divadla a ateliérů pro umělce.

PARTNER MAGAZÍNU:

EURACTIV.cz

MAGAZÍN PROMĚNY ČESKA – PŘÍLOHA HOSPODÁŘSKÝCH NOVIN (19. 7. 2023). Ředitel speciálních projektů Aleš Mohout • Art director Jan Vyhnánek • Editor Ján Chovanec (jan.chovanec@economia.cz) • Layout Jan Stejskal • Grafika vizuální studio mediálního domu Economia • Adresa redakce Pernerova 673/47, 186 00 Praha 8 • Tisk Walstead Moraviapress s.r.o., Břeclav • Samostatně neprodejně • <http://www.hn.cz>

KONEC UHLÍ

text: Anežka Hesová, foto: ICUK

Pouze dotace uhelné regiony nespasí

Bývalé uhelné regiony čeká zásadní ekonomická proměna a nastartovat ji mají nejen dotace z evropských fondů, ale také peníze soukromých investorů. Ty mají především podpořit přirozenou podnikavost, která v těchto krajích zatím chybí.

Podnikatelské inkubátory vytvářejí inspirativní zázemí pro začínající firmy. (Na fotografii Inovační centrum Ústeckého kraje)

Kromě Polska není v Evropě žádná země, která by na utlumení fosilního průmyslu dostala od EU víc peněz než Česko. Z evropského fondu Operačního programu Spravedlivé transformace do Česka na proměnu uhelných regionů míří více než 40 miliard korun a Moravskoslezský, Karlovarský i Ústecký kraj se je snaží co nejlépe využít pro rozvoj nových forem ekonomiky. „Pro tyto regiony to bude největší strukturální změna od začátku průmyslové revoluce. Na jedné straně bude třeba zajistit co možná nejméně problémové ukončení činnosti firem, které přestanou existovat v důsledku útlumu těžby, a na druhé straně podpořit proměnu portfolia stávajících firem a současně vznik nových,“ řekl ekonomický expert Petr Zahradník na červnové konferenci Proměny Česka, která se věnovala právě transformaci uhelných regionů.

Zároveň zdůraznil, že se nejedná jen o ekonomickou transformaci, ale o širší sociální proměnu celého území, které musí získat novou náplň. To vyžaduje také změnu mentality a investice z veřejného i soukromého sektoru. „Dotace mají fungovat jako spouštěč,“ vysvětlil na konferenci Zahradník s tím, že řada podnikatelů rozhoduje o svých investicích podle toho, zda k nim mohou získat také veřejnou podporu. Podle ministerstva životního prostředí, které má Operační program Spravedlivá transformace v gesci, je třeba investovat především do lidí, do atraktivity krajiny a do podpory vzniku malých a středních podniků. Právě podnikavost je tím, co podle účastníků konference uhelným regionům schází, důvodem je jejich mnohaletá závislost na velkých korporacích.

Bez univerzity chybí inovační potenciál

K rozvoji Karlovarského, Ústeckého a Moravskoslezského kraje má přispět mimo jiné bezúročný úvěr pro malé a střední podniky, který od letošního dubna nabízí Národní rozvojová banka. Další motivací pro investory jsou nižší provozní a investiční náklady oproti ostatním regionům. „Nižší startovací náklady a nižší konkurence může znamenat rychlejší návratnost investice,“ odhaduje Ondřej Klein z Inovačního centra Ústeckého kraje. K výhodám investování na Ústecku přidává blízkost německého trhu a velmi dobré propojení se západním sousedem.

Zájem investorů ale závisí také na tom, kolik je v příslušném kraji průmyslových podniků a jaký mají přístup k výzkumné, vývojové a inovační infrastruktuře. K tomu má každý ze tří uhelných regionů jiné podmínky. „V Moravskoslezském kraji evidujeme zhruba osminásobný počet podpořených projektů oproti Karlovarskému kraji. V Ústeckém kraji je zájem oproti Moravskoslezskému zhruba poloviční,“ upozorňuje Renata Kořínková, ředitelka Odboru koordinace a regionálních kanclářů Agentury pro podnikání a inovace.

Nastartovat podnikání v uhelných regionech

S rozjezdem podnikání pomáhají inovační centra, která propojují firmy a instituce, nabízejí začínajícím podnikatelům poradenství a zprostředkovávají finanční podporu.

Inovační centrum Ústeckého kraje (ICUK)

je podnikatelský akcelérátor a partner pro malé a střední podniky v Ústeckém kraji.

Boutique Business Inkubator Ostrava

je kreativní prostor pro rozvoj podnikání v revitalizovaném obchodním domě v centru Ostravy.

Inovační centrum Inion působí jako průvodce v oblasti podpory podnikání a inovací na Karlovarsku.

Dle Kořínkové menší zájem investorů o nové projekty v Karlovarském kraji souvisí s tím, že na území není vysoká škola a s ní spojená síť inovačních a výzkumných center. „V kraji převažují firmy s nižší přidanou hodnotou a chybí kvalifikovaní pracovníci, což pro potenciální investory může být také obrovský problém,“ dodává.

V sousedním Ústeckém kraji je zájem investorů větší, podle agentury CzechInvest se dokonce téměř polovina jejich loňských projektů realizovala právě v tomto kraji. „Faktem ale je, že Ústecký kraj nemá příliš zkušeností s partnerstvím veřejného a soukromého sektoru, což je samozřejmě škoda. Forma této podpory je běžně využívána v zahraničí, nejčastěji v rámci budování infrastruktury a rozvoje veřejných služeb,“ doplňuje ředitel divize podnikatelského prostředí agentury CzechInvest Michal Urban.

Brzdou pro investice do byznysu v uhelných regionech je i nedostatek vhodných podnikatelských prostor. Nabízí se sice rozsáhlé brownfieldy, které ale často vyžadují velmi nákladné revitalizace. Problematické jsou také dlouhé povolovací procesy a nízká energetická kapacita pro nové náročné provozování. Největší potíž pak představuje nedostatek pracovní síly, který je důsledkem odlivu kvalifikovaných zaměstnanců na německý pracovní trh.

Začínající start-upy volají po investorech

Inovační centrum Ústeckého kraje zatím zaznamenává růst projektů se sociálním, vzdělávacím a environmentálním zaměřením. Úspěch mají také IT projekty a nápady, které řeší aktuální problém na trhu. „Mezi ně určitě patří start-up GoodAccess, který zajišťuje firemní síťové propojení, dále online stavební deník Stavario nebo platforma pro pořádání amatérských sportovních lig HuráLiga,“ uvádí jako příklady dobré praxe Klein. Zájem o projekty zaměřené na umělost, inteligenci, digitalizaci firem a inovace je znát napříč všemi uhelnými regiony.

„Jako zásadní a účinná se z naší dobré zkušenosti jeví úzká regionální spolupráce všech aktérů zapojených do společného ekosystému – od poskytovatelů podpory přes kraj, vysoké školy, hospodářské komory až po krajskou inovační infrastrukturu,“ hodnotí dosavadní vývoj mikropodnikání v uhelných regionech Kořínková. Dobrou vstupní branou do finanční podpory podnikání jsou inovační vouchery, které firmám poskytují kraje a agentury. „Máme velmi dobré odezvy na podnikatelský inkubátor, což je několikaměsíční vzdělávací a mentorský program. A také na další preinkubační aktivity, které tomu předcházejí či naši nabídku doplňují. Na druhou stranu vnímáme také zpětnou vazbu, že našim začínajícím start-upům chybí investoři, a to zejména v raných a rizikových fázích,“ podotýká Klein.

S touto překážkou se potýkají i vznikající podniky v ostatních uhelných regionech. Přilákat investory se tak stává rozhodující výzvou všech tří krajů, které se připravují na novou bezuhelnou kapitulu svého rozvoje.

REGIONY

Projekty, které změnilý ráz regionu

Slatinice na Olomoucku z evropských dotací zateplily školu a školku, upravily školní zahradu, podpořily rozvoj dřevin nebo vylepšily systém svazu odpadů. Malá obec s patnácti sty obyvateli má tedy s čerpáním evropských dotací bohaté zkušenosti, život a podobu obce ovlivnily více než dost. I díky masivním investicím se ze Slatinic stala malebná ves, loni dokonce získala titul Vesnice roku v Olomouckém kraji.

Starosta Slatinic Ondřej Mikmek (KDU-ČSL) říká, že obec za vítězství vděčí svým aktivním obyvatelům a bohatému spolkovému životu, který s sebou přirozeně přináší i různé investice.

„Máme více než dvanáct spolků a organizací, včetně sportovních, které kompletně vytváří život v obci. A když je spolek aktivní, my mu pomůžeme, aby se jeho areál zveleboval a zlepšoval,“ říká Mikmek.

Už sedm let také energetický Mikmek připravuje plán, jak učinit obec energeticky samostatnou. Chce vybudovat obecní přečerpávací elektrárnu, vlastní bioplynovou stanici i fotovoltaické panely na obecní školce, škole, sokolovně nebo na šatnách sportovního klubu. Vše má Mikmek vymyšlené tak, aby co nejvíce uzavřel kruh cirkularity. Díky bioplynové stanici budou Slatinice z vlastních odpadů vyrábět hnojivo i energii. Přebytečnou energii uloží v přečerpávací elektrárně. „Ze začátku se mi všichni smáli, ale jak přišlo zdražování a energetická krize, lidé se začali o tyto projekty zajímat,“ usmívá se naopak nyní Mikmek. Na realizaci vize energeticky nezávislých Slatinic by rád čerpal dotace z různých programů Evropské unie.

Zámek Rychnov nad Kněžnou získal rod Kolowratů v restituci ve zuboženém stavu. Jak říká majitel Jan Kolowrat Krakovský, byl absolutně zdevastovaný. Český šlechtic tedy začal sídlo svého rodu opravovat.

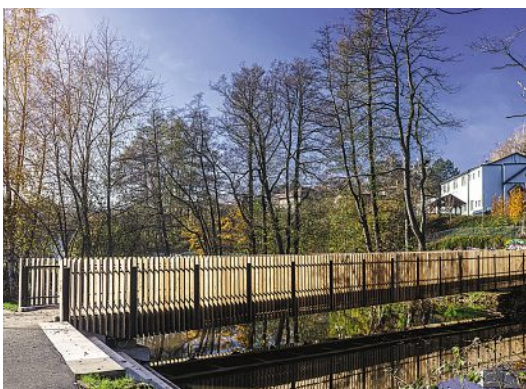
Jelikož se jedná o objekt zapsaný na seznamu národních kulturních památek, rozhodl se majitel, že využije dotace z Integrovaného regionálního operačního programu Evropské unie a zámek i další přílehlé památky opraví s dotační podporou. Barokní perle Královéhradeckého kraje se vrátil lesk a po třech letech rozsáhlých prací byl zámek od června znovu zpřístupněn veřejnosti. Kromě zámku je součástí komplexu i zámecký kostel Nejsvětější Trojice, jehož podobu zásadně ovlivnil proslulý barokní architekt Jan Blažej Santini-Aichel. Obnovou prošla také chodba, která propojuje zámek a kostel a která byla z důvodu havarijního stavu dlouhá léta nepřístupná.

Celá investice si vyžádala přes 104 milionů korun a kromě EU se na ní podílelo i české ministerstvo kultury a Královéhradecký kraj. Veškeré stavební práce se uskutečnily pod dohledem památkářů a restaurátorů. Kolowratský zámek má také díky rekonstrukci svůj 3D model, takže kdyby například vyhořel, bylo by možné znovu obnovit jeho původní podobu. Stal se také vůbec prvním soukromým zámekem v Česku, který se touto novinkou může pochlubit. Díky vzniklému 3D modelu si návštěvníci mohou prohlédnout nejen jeho současný stav, ale také proměny zámeckého areálu v historii.

text: Zuzana Keményová, foto: archivy

Líheň start-upů, oprava zámku, propojení cyklostezek nebo vesnice s chytrou energetikou. Evropské dotace posunují úroveň života v regionech.

Město Žďár nad Sázavou na Vysočině má něco málo přes 20 tisíc obyvatel, ovšem zkušeností s čerpáním dotací Evropské unie už získalo mnoho. Jednou z nich je například projekt naučné stezky okolo Zelené hory, která nabízí turistům a návštěvníkům dva bezbariérové naučné-vyhlídkové okruhy, první okolo Bránského a druhý kolem Konventského rybníka. EU výstavbu této stezky podpořila částkou pět milionů korun z Integrovaného regionálního operačního programu.

Další, čtrnáctimilionovou dotaci získalo město na rozvoj cyklo dopravy, konkrétně napojení cyklostezek na železniční a autobusové nádraží a další významné body ve městě. Obyvatelé tak mohou pohodlně využívat cyklo dopravu napříč celým městem.

A právě s novými cyklostezkami se pojí i vizuálně a architektonicky působivá lávka na Farských humnech od architektonického studia Refuel. Díky svému modernímu designu byla v roce 2021 dokonce nominována na Českou cenu za architekturu. Zřejmě nejvýraznějším prvkem lávky je zábradlí tvořené dřevěnými prkny, kotvenými z vnější strany lávky. Zajímavostí je, že dělníci zábradlí původně nainstalovali obráceně a bylo tak nízko nad vodní hladinou, že se pod ním nedalo bezpečně podplout. Vodáci i další lidé most obratem přejmenovali na Žďárskou gilotinu. Tento nedostatek již byl napraven.

Cyklotrasa je lávkou odkloněna ze silnice a umožňuje napojení čtvrti Stalingrad na centrum města bez nutnosti překonávat rušnou komunikaci I. třídy.

TechTower v Plzni je jedním z nejmodernějších technologických parků v České republice. Sídlí v areálu bývalého pivovaru Světovar ve čtvrti Slovany a nabízí zázemí a kanceláře pro inovativní firmy, technologické nadšence, programátory i pro začínající podnikatele. Poskytuje také coworkingové prostory, multifunkční sál, unikátní testovací vodní nádrž, jídelnu a rovněž prototypovou dílnu, kde inovátoři své nápady převádějí do praxe. V TechToweru se mimo jiné pořádají technické akademie nebo setkání programátorů.

Plzeňský TechTower vznikl i díky dotacím z Evropské unie, jednou z posledních je 14 milionů z Operačního programu Podnikání a inovace pro konkurenceschopnost, které park získal od loňska do letoška a pořídil za ně vybavení. Díky TechToweru se v Plzni dostává zázemí inovativním firmám, v kraji se tak soustřeďuje know-how, což zvyšuje jeho konkurenceschopnost.

Jednou z firem, kterou TechTower podpořil, je společnost Bekwood, jež vyrábí dřevěné dioptrické a sluneční brýle. Stejně tak je jeho odchovancem start-up Monkey Obstacles, který založila dvojice studentů Střední průmyslové školy elektrotechnické v Plzni. Přišli na nápad vytvořit chytrou překážku, jež nabízí možnost natrénovat si v domácích podmínkách ručkování i sílu.

Překážka se dá uplatnit pro trénink na Obstacle Course Race, tedy překážkový závod, ale také třeba pro crossfit nebo do jakékoliv tělocvičny jako obměna tréninku. Monkey Obstacles cílí také na školy, kam by chtěli svou chytrou překážku dostat.

DOTACE

text: Kateřina Zichová, foto: HN – Libor Fojtík, Shutterstock

Umí Česko čerpat dotace?

Předcházející sedmiletý cyklus, ve kterém se čerpaly unijní dotace ze strukturálních fondů, skončil v roce 2020. Země Evropské unie včetně Česka mají ale další tři roky na to, aby přidělené peníze stihly využít. Pokud tedy Česko o zbývající peníze nechce přijít, musí je utratit do konce letošního roku. Čísla naznačují, že se mu to podaří.

V reakci na ruskou agresi, příliv ukrajinských uprchlíků a na epidemii koronaviru připravila Evropská komise několik speciálních dotačních balíčků.

Vyjádřené názory a stanoviska jsou názory a stanovisky autorů
a nemusí nutně odrážet názory a stanoviska Evropské unie.
Evropská unie ani orgán poskytující podporu za ně nenesou odpovědnost.

U

nijní fondy, které mají pomoci zaostalejším regionům dohnat své vyspělejší sousedy, nabídly Česku v dotačním období na roky 2014 až 2020 více než 648 miliard korun. Ty tuzemsko rozdělilo na různé účely žadatelům v rámci operačních programů. Z desítky těchto tematicky zaměřených penězovodů putují finance například do infrastruktury, ochrany životního prostředí, výzkumu či rozvoje podnikání. S blížícím se koncem roku, do jehož závěru je možné zbylé peníze využít, Česko většinu už vynaložilo a čeká na jejich proplacení z Bruselu.

Dvě krize najednou

Končící dotační období ale poznamenal příchod dvou krizí a jejich dopady na ekonomiku a energetiku. V roce 2020 to byla pandemie koronaviru a loni pak ruský vpád na Ukrajinu. Pravidla, která tedy pro čerpání dotací platila, Brusel v reakci na krize upravil. Státy tak dostaly nejen více peněz, ale i více volnosti v jejich využívání, aby je mohly nasměrovat na řešení problémů.

V případě koronaviru přišla Evropská komise s balíkem nazvaným REACT-EU. Členské země díky němu dostaly z Evropské unie další peníze. Česko tak získalo více než 27 miliard korun a všechny prostředky jsou už rozděleny. K příjemcům se zatím dostalo přes šest miliard korun. „Vzhledem k tomu, že prostředky Česko obdrželo až v letech 2020 a 2021, bude se jejich největší objem proplácet v prvním čtvrtletí 2024,“ upřesňuje Veronika Hešíková, mluvčí ministerstva pro místní rozvoj, které má rozdělování většiny evropských dotací v tuzemsku na starosti.

V reakci na ruskou agresi a masivní příliv ukrajinských uprchlíků do zemí zejména středovýchodní Evropy pak Brusel představil balík Care a následně Fast Care. Ten sice žádné nové zdroje unijním zemím nepřinesl, umožnil jim ale do té doby nevyčerpané dotace přesměrovat například do zajištění ubytování pro příchozí uprchlíky z Ukrajiny. Česko takto přesunulo 25 miliard korun. „Vzhledem k tomu, že realizace některých opatření ještě probíhá nebo je plánována, předpokládáme, že částka bude ještě navýšena,“ dodává Hešíková.

Díky rozvolnění pravidel pro čerpání unijních dotací členské státy navíc mohou velké projekty nad milion eur přesunout do nového programového období, které odstartovalo v roce 2021 a potrvá do roku 2027. Rozpočty evropských zemí se totiž potýkají s ekonomickými dopady války a inflací. V ohrožení jsou tak i projekty financované z evropských dotací, protože jejich původní

rozpočet kvůli zvýšení cen už nestačí. Jde tedy o nové fázování a využilo jej i Česko. „Jedna část projektu je financovaná z období 2014 až 2020 a jeho druhá část v období 2021 až 2027,“ vysvětluje přesouvání projektů mluvčí Hešíková.

Možnosti projekty nafázovat využila v tuzemsku zatím dvě ministerstva – ministerstvo životního prostředí a ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. „Pro ilustraci jde například o dokončení projektu zaměřeného na výzkum na špičkové vědecké úrovni, který má pro Česko velký význam. Díky fázování bylo umožněno příjemci pořídit nejmodernější přístroje,“ dodala Hešíková.

Ke konci nám to jde dobře

„Podle oficiálních statistik zaujímalo Česko na konci roku 2022 osmou pozici mezi státy EU v podílu proplacených prostředků. O žádné z těch, na které jsme měli nárok, jsme nepřišli. Čerpání Česka se dlouhodobě lepší, nicméně stále platí, že neefektivnější jsme s blížícím se koncem programového období,“ popisuje ekonomická analytička České spořitelny Tereza Hrtúsová.

Do konce roku zbývá Česku utratit devět procent z obnosu, na který má nárok, a jak potvrdilo ministerstvo pro místní rozvoj, plánuje zbylé peníze ve druhé polovině letošního roku dočerpat. „Každá země se snaží prostředky vyčerpat do 100 procent a nic Evropské komisi nevracet. Je to přirozený přístup. Nechcete přijít o peníze, které vám někdo poskytne,“ vysvětluje Daniel Čekal z Generálního ředitelství pro regionální rozvoj Evropské komise. „Vše nasvědčuje tomu, že Česko prostředky ze své obálky vyčerpá, a nebude tedy komisi nic vracet. V současnosti je Česko dokonce na devátém místě, co se týče objemu předložených plateb k proplacení od komise, což je historický rekord,“ dodává Čekal.

Podle Hrtúsově i Čekala tedy Česko dotace čerpat umí. Minimálně z finančního pohledu. Druhou otázkou ale může být úroveň kvality projektů, na které jsou peníze využity. „Snaha vyčerpat finance může v realitě vést k situacím, kdy se subjekty snaží za každou cenu prostředky utratit, a tak začnou podporovat i méně kvalitní projekty. Všechny přitom musí splňovat určitou kvalitu, jinak je komise neproplatí,“ upozorňuje Daniel Čekal.

Jak měřit kvalitu

Zatímco k vyhodnocení čerpání evropských peněz postačí jednoduchá matematika a statistika, s hodnocením zmiňované kvality projektů a efektivit čerpání už to tak jednoznačné není. Obrázek může podle Čekala poskytnout vyhodnocení projektů, které už za peníze v unijních fondech v Česku vznikly. Hodnocení se provádí pomocí dvou indikátorů – výstupů a výsledků. „Učebnicový příklad: Postavím za peníze z EU cyklostezku. Výstupem je počet kilometrů nové cyklostezky. Výsledkem je zlepšení kvality ovzduší ve městě nebo časová úspora pro obyvatele na cestě do zaměstnání,“ vysvětlil.

Nejvíce efektivní v čerpání dotací je Česko s blížícím se koncem dotačního období.

Evropská komise také jednou za tři roky hodnotí, jak si evropské regiony stojí v očích lidí – zda jsou atraktivní pro život a nabízejí dobré pracovní příležitosti. Za jejich pokrokem v těchto ukazatelích stojí právě i dotace. Hlavním cílem unijní kohezní politiky, tedy politiky hospodářské, sociální a územní soudržnosti unie, která dotace zastřešuje, je právě zejména růst regionů a srovnávání jejich úrovně napříč Evropou. Nůžky mezi nimi by se tedy měly, pokud dotace naplňují svůj cíl, postupem času uzavírat.

Podle Indexu regionální konkurenceschopnosti obecně platí, že nejvíce konkurenceschopné jsou regiony hlavních měst a jejich dojezdové oblasti. Neplatí to ale pro všechny členské země. Jak uvádí Daniel Čekal, výjimkou jsou v tomto případě Německo, Nizozemsko nebo Itálie.

Česko ovšem potvrzuje obecný trend – nejlépe jsou na tom Praha a střední Čechy. „Hlavní město a jeho bezprostřední okolí má oproti jiným českým regionům navrch ve všech ukazatelích, přitom nejmarkantnější rozdíly jsou zejména v hodnocení infrastruktury, vyššího vzdělávání, velikosti trhu, rozvinutosti podnikatelského prostředí a stupni inovace,“ konstatuje Čekal.

A jak ukazuje index, české regiony za evropskými zaostávají v infrastruktuře či ve velikosti trhu. „Zatímco s velikostí trhu se dá pracovat jen velice obtížně, stav tuzemské infrastruktury, po více než dvou programových obdobích a miliardách korun z evropských fondů, je pro Česko nelichotivá vizitka,“ upozorňuje Čekal. Hrtúsová z České spořitelny vidí prostor pro zlepšení i jinde. „Existuje v nastavení jednotlivých cílů, kterých chceme dosáhnout, a vyhodnocení re-

álního přínosu podpořených projektů. Čerpání dotací jen proto, že jsou k dispozici, Česku zvýšení životní úrovně a prosperity nepřinese,“ říká Hrtúsová. „Potřebujeme mít jasnou dlouhodobou vizi, zásobu kvalitních projektů a účinné mechanismy kontroly.“

Dotiční steroidy

V současném období 2021 až 2027 má Česko k dispozici prostředků ještě více než v předešlém. Obálku s 550 miliardami korun doplní ještě peníze z unijního pokrizového fondu obnovy, který EU zřídila v reakci na pandemii koronaviru. Z něj Česko dosáhne zhruba na 180 miliard korun. Tuzemsko má tak šanci dohnat, v čem zaostává.

Podle českého místopředsedy vlády pro digitalizaci a ministra pro místní rozvoj Ivana Bartoše (Piráti) si chce Česko trend úspěšného čerpání udržet i nadále. Nejistá je ovšem budoucnost po konci současného dotičního období v roce 2027. Miliardy z unijních fondů totiž plynou do evropských regionů již desetiletí, úroveň měst a obcí roste, rozdíly se stírají, a tak vyvstává otázka, zda úloha dotací není již u konce a zda by do budoucna neměly být alespoň méně štědré.

Česko by se proto mělo podle Bartoše vedle úsilí o udržení kohezní politiky poohlédnout také po dalších zdrojích, ze kterých by šlo tuzemské regiony nadále rozvíjet.

„Musíme se připravit, aby Česko nebylo na dotičních evropských steroidech. Je nutné zrychlit vyrovnávání kvality života v jednotlivých regionech a už teď je třeba myslet i na zapojení soukromých peněz a směřovat je třeba na spolupráci obcí s developery,“ řekl už dříve Bartoš pro ČTK.

Musíme se připravit, aby Česko nebylo závislé na dotičních evropských steroidech, říká ministr pro místní rozvoj Ivan Bartoš.

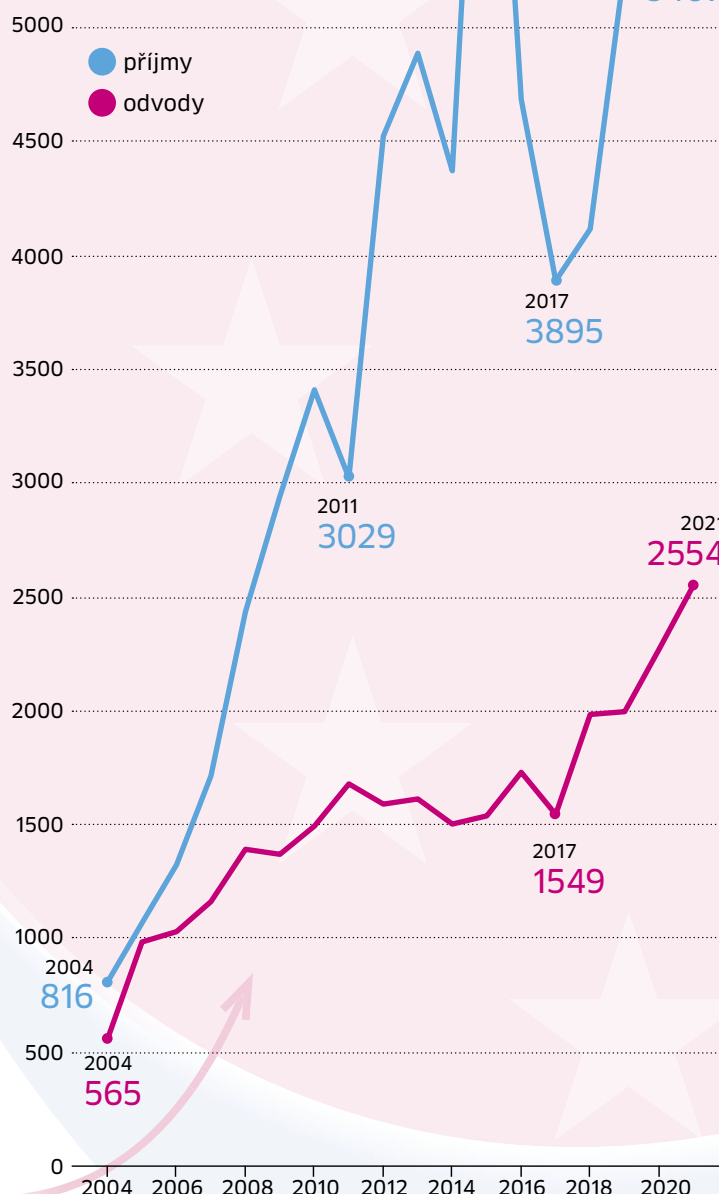

Jak Česko čerpá dotace

Česko v roce 2021 odevzdalo do evropského rozpočtu 2,554 miliardy eur. Více než dvojnásobek se ale vrátil zpět, a to především formou dotačních programů. V dotačním období 2014 až 2020 čerpalo Česko nejvíce prostředků v programu IROP – Integrovaný regionální operační program –, ze kterého plynou peníze na projekty v regionech – od dopravní infrastruktury až po podporu kultury. Všechny prostředky nejsou ale stále z dotačních programů vyčerpané. A to i přesto, že Česko čerpá finance na evropské poměry v posledních letech nadprůměrně. V dalším dotačním období, 2021 až 2027, by mělo Česko z evropského rozpočtu obdržet zhruba bilion korun (42 miliard eur).

Vývoj českých příjmů z EU a odvodů do EU

(v milionech eur)

příjmy Česka
66,58
mld. eur

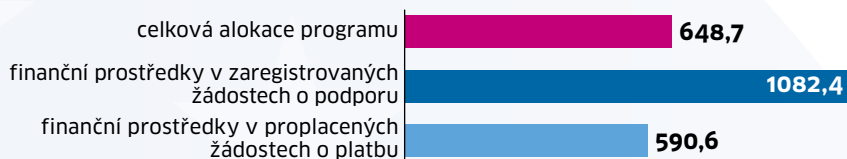
Celkové příjmy z EU a odvody do EU za 2004-2021

odvody Česka
28,06
mld. eur

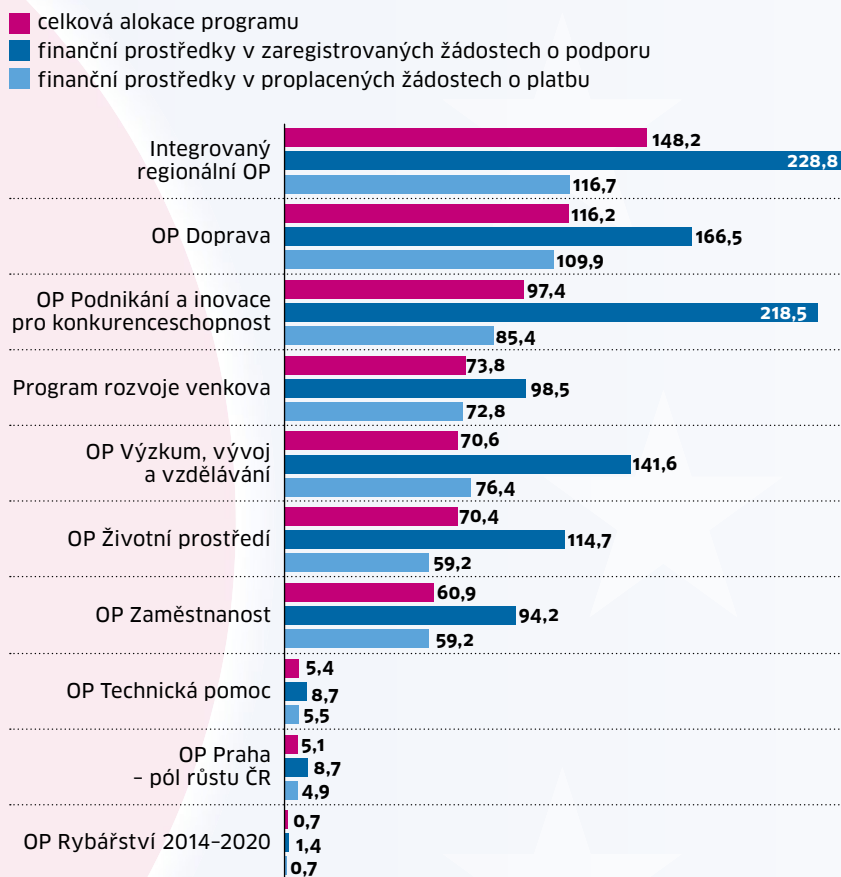

Čerpání dotačních prostředků (období 2014–2020, v mld. Kč)

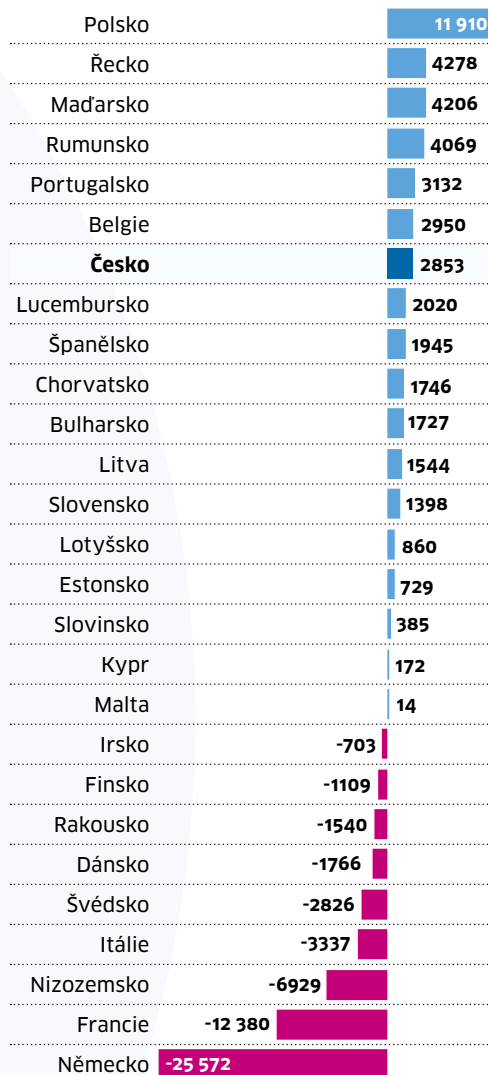

Čerpání jednotlivých programů (období 2014–2020, v mld. Kč)

Čistá finanční pozice vůči EU

Porovnání příjmů a odvodů, které členský stát do Evropské unie odvádí a které přijímá zpátky (2021, v milionech eur)

Česká republika a čerpání dotací EU

(umístění v rámci žebříčku čerpání evropských fondů mezi členskými státy)

Spolufinancováno z prostředků Evropské unie

Tomáš Kostecký
se specializuje
na problémové
kraje a chování
lidí v nich.

Vyměnit těžbu za diplomy. Regiony dusí nízké vzdělání

ROZHOVOR

text: Zuzana Keményová, foto: HN – Honza Mudra

Ústecko a Karlovarsko pokulhávají, Moravskoslezský kraj naopak dotahuje rozvinuté části republiky. Co pomůže? Nechat lidi vymotat se z dluhových pastí a investovat do učitelů, říká sociolog **Tomáš Kostecký**.

U

čitelům, kteří se rozhodnou působit v takzvaných uhelných regionech, tedy na Ústecku, na Karlovarsku nebo v některých částech Moravskoslezského kraje, a budou to dělat dobře, by mohl stát nabídnout zvláštní příplatek. Podobně jako mají za svoji náročnou práci příplatek horníci v dolech. Protože právě vzdělání a kvalifikovaní lidé by mohli slabší regiony vymanit z ekonomického okraje země, míní sociolog Tomáš Kostecký.

Dá se říct, že takzvané uhelné regiony, tedy Moravskoslezský, Karlovarský a Ústecký kraj, už dohánějí ostatní části republiky?

U zmíněných tří regionů to není stejné. Liší se, a to výrazně. Ano, ve všech třech se těžilo uhlí a historicky to byla podstatná část jejich ekonomiky. To ale neznamená, že dopady těžby měly všude stejnou váhu. Rozdílná je struktura obyvatel a průmysl navázaný na těžbu v jednotlivých oblastech, co je ale nejdůležitější, dráha rozvoje po utlumování těžby uhlí se vyvíjela jinak. Vyvedl bych Moravskoslezský kraj, u něhož se dá říct, že se jeho postavení v rámci České republiky zlepšuje. Dohání průměr jiných českých regionů. Ústecký kraj je nedohání, ale ani se nijak zásadně nepropadá, kdežto Karlovarský kraj na první pohled zaostává, takže ostatní kraje mu spíše utíkají.

Podle jakých ukazatelů můžeme takto soudit?

Ekonomové by pravděpodobně pracovali s ukazateli typu regionálního HDP na obyvatele, ty

se používají v tomto kontextu nejčastěji. Dá se ale vzít v úvahu třeba i vývoj průměrných mezd, mediánu mezd (medián mezd je vždy nižší než průměrná mzda a na rozdíl od ní je to střední hodnota mezd, která dělí zaměstnance na dvě stejně početné části s nižší a vyšší mzdou – pozn. red.), vývoj struktury zaměstnanosti nebo rozvoj vzdělanostní struktury. Vzdělanost obecně se v Česku zvyšuje, ovšem někde rychle, na jiných místech pomaleji. Z většiny ukazatelů ale vychází, že Moravskoslezskému kraji se daří lépe než těm dvěma dalším a Karlovarskému se daří ještě hůře než Ústeckému.

Nabízí se tedy otázka, proč jeden výrazně zaostává, zatímco jiný jde dopředu, když přitom podléhají stejné vládě nebo například mají stejný přístup k dotacím?

Český statistický úřad nedávno vydal zajímavou aplikaci, v níž se dají porovnávat různá data a zobrazit je v mapách. Když porovnáte tyto tři kraje, zjistíte, že se hodně liší v míře nezaměstnanosti. V uhelných regionech je vyšší než v ostatních krajích.

Co má ale ještě větší váhu, jsou rozdíly ve struktuře vzdělání. V Moravskoslezském kraji se úroveň vzdělání rychle zvyšovala a podíl vysokoškolačků je v něm stále z této trojice nejvyšší. V podstatě už se v tomto ohledu nijak zvlášť neliší třeba od kraje Jihočeského nebo Královéhradeckého či Olomouckého. Oproti tomu Karlovarsko a Ústecko mají parametry vzdělávání pod-

doc. RNDr. Tomáš Kostecký, CSc.

sociolog, Sociologický ústav Akademie věd ČR

Vystudoval ekonomickou a sociální geografii na Karlově univerzitě.

Po ukončení doktorského studia pracoval v Sociologickém ústavu Akademie věd jako vědecký pracovník a následně vedoucí oddělení.

Od roku 2012 byl ředitelem ústavu, nyní působí jako první zástupce ředitele.

Ve svém výzkumu se nejvíce zajímá o prostorové a sociálněprostorové nerovnosti, lokální a komparativní politiku.

Zabývá se také vzorci volebního chování nebo důvody vytváření problémových oblastí ve velkých městech.

Univerzity a výzkumné ústavy zvyšují koncentraci lidí s know-how a to je pro kraj dobře.

statně horší. Žije zde vysoké procento lidí, kteří mají jen základní, nebo dokonce nedokončené základní vzdělání. Nemají střední školu, ani nejsou vyučeni. Jejich uplatnitelnost na trhu práce je tedy výrazně horší. V Karlovarském nebo v Ústeckém kraji je mezi lidmi nad 25 let vyšší podíl populace pouze se základní školou oproti vysokoškolákům. Přitom jsou to lidé ve věku, kdy by již nějaké další vzdělání mít měli, jinak je někde problém. Ovšem v Moravskoslezském kraji je situace zcela odlišná, žije tam mnohem méně lidí pouze se základním vzděláním, naopak podstatně více vysokoškoláků. Právě nízké vzdělání obyvatel na Karlovarsku a Ústecku je jeden z hlavních činitelů, který brzdí rozvoj těchto dvou krajů.

A proč tomu tak je?

Protože tito lidé mají malou nebo žádnou kvalifikaci a dělají pak hůře placenou práci. Ovšem HDP se do značné míry tvoří ve výrobcích a službách s vyšší přidanou hodnotou. K tomu nemohou tolik přispět ti, kteří mají nízké vzdělání.

Jak moc s tím souvisí fakt, že Karlovarský kraj je jediným regionem v republice, který nemá žádnou veřejnou vysokou školu?

Je to samozřejmě handicap. Například Moravskoslezský kraj má dokonce několik vysokých škol. Navíc má vysoké školy dost silné, jejich součástí jsou i specializovaná výzkumná pracoviště, fungují zde i neuniverzitní výzkumné ústavy, do nichž plynou investice. Takové instituce zvyšují know-how a lidé, kteří v nich pracují, mohou pomáhat budování high-tech výroby a služeb.

Je ovšem třeba dodat, že Karlovarský kraj nemá vysokou školu i proto, že je malý. Přece jen vysoká škola potřebuje nějaké zázemí, dostatek kvalifikovaných vyučujících a dostatečný počet zájemců o studium. Lidé, kteří mají na starosti krajskou politiku, by se měli také snažit přitáhnout do svého kraje nějakou sofistikovanější výrobu. Nemít vysokou školu je velká nevýhoda. Má to za následek odcházení lidí, kteří chtějí získat vysokoškolské vzdělání. A část z nich Karlovarský kraj ztratí úplně. Když odjedou studovat třeba do Plzně nebo do Prahy, často si najdou v tomto místě i partnera či zajímavou práci a zpět se už nevrátí. Není to ale nezměnitelné, jak je vidět v případě Moravskoslezského kraje. Také na tom ještě po revoluci nebyl moc dobře, ale dlouhodobá a systematická podpora investic do vzdělávání jeho pozici zlepšuje. Pravda ale je, že Moravskoslezský kraj mohl do vzdělávání investovat více, protože je velký.

Mnoho firem v Česku i jinde v Evropě řeší, že nemají pracovní sílu do výroby. Proč tedy nepostavit výrobní závody v Karlovarském kraji, kde je spousta lidí bez práce?

Za prvé není úplně jasné, že by tyto lidi mohly zaměstnat. To, že je člověk nezaměstnaný, automaticky neznamená, že bude schopný dělat

práci, která by tímto způsobem do daného regionu přišla. Pro firmy je strategicky výhodnější řešit nedostatek pracovní síly spíše investicemi do robotizace výroby. Také se spíše snaží nahradit nekvalifikovanou pracovní sílu tou kvalifikovanější. Je pro ně výhodnější mít místo deseti manuálně pracujících zaměstnanců jednoho schopného obsluhovat a programovat stroj, který tu práci udělá také. Jít za nekvalifikovanou pracovní silou rozhodně nemusí být dobrá strategie. Kdybychom to vzali globálně, pak by spousta firem mohla jít třeba do Súdánu, kde je velký počet lidí, kteří nemají práci a nejsou kvalifikováni. To se ale neděje. Podniky budou raději investovat do moderních strojů a technologií.

V zaostalých regionech mají také potíže s nepřizpůsobivými lidmi, kteří pracovat nechtějí, navíc je tam vysoká míra kriminality a další problémy. Jak z toho ven?

Nemyslím si, že by právě tyto uhebné regiony nějak speciálně vynikaly v míře kriminality. A také rozhodně nejde jen o problém takzvané nepřizpůsobivé populace. Lidí, kteří jsou demotivováni k práci, je mnoho i mezi většinou populací. Jsou to například jedinci, kteří spadli do exekucí, což bývá také často spojeno s ne úplně dobrým vzděláním. Lidé s nízkým vzděláním si nemusí umět spočítat ani odhadnout, že když si vezmou nějakou půjčku, nedokážou ji se svými příjmy splácet, lepší ji další půjčkou a pak se do toho zamotají a nemohou ven.

Jedna z nejhorších věcí je současný systém exekucí, který se zaběhnul v naší zemi. Udržuje lidi mimo legální pracovní trh a brutálně je trestá za chyby. Často si lidé exekucí způsobí sami, neplatí to ale pro sto procent případů. Když jste rodina s napjatým rozpočtem a najednou se zvýší cena elektřiny na dvojnásobek, přijde vám vyúčtování a nemáte na zaplacení, tak si v nouzi půjčíte. Pak splácíte úroky, sklouznete do dalších půjček a jste v pasti. Nicméně ať si za exekuci můžete sami svými chybnými rozhodnutími nebo nikoliv, důležitá věc je, že systém exekucí tak, jak funguje v našem státě, doslova vytlačuje lidi z legálního pracovního trhu. A právě procentem obyvatel, kteří jsou v exekuci, vynikají i tyto tři uhebné regiony. Především pak severočeský, kde je v exekuci velmi mnoho lidí. Velká část z nich celou dobu pracuje, snaží se, ale jsou chyceni do pasti dluhů. Úroky a půjčky u všelijakých pochybných společností je dokážou vysávat.

Co byste tedy doporučil? Například podporu finanční gramotnosti?

Určitě, investovat do vzdělávání, do dobrých učitelů. Klidně bych byl pro, aby učitelé, kteří učí v těchto lokalitách a prokáže se u nich, že to dělají dobře, dostávali zvláštní příplatky. Podobně jako dříve dostávali příplatky horníci za svou náročnou práci. Uvědomme si, že každý, komu školský systém pomůže a do dluhové pasti vů-

bec nespadne, se státu několikanásobně vyplatí. Místo toho, aby se mu platily dávky, bude chodit do práce a přispívat do systému.

Dále by tu měl být rozumný systém, který by lidem pomohl dostat se z dluhových pastí. Jde o to, aby člověk, který dluží pět tisíc, nezaplatil nakonec sto padesát tisíc. Pokuta za to, že se člověk dostane do dluhů, by tak měla být úměrná dlužné částce.

Obecně je nutné také motivovat občany k tomu, aby se jim vyplatilo pracovat. Například formou úlev na daních nebo povinných pojištění. Lidé s nízkou mzdou sice platí nízké daně, ale přispívají poměrně hodně na sociální a zdravotní pojištění. To je v zásadě paušální sazba a u těchto nízkopříjmových skupin současný systém není příliš solidární. Vzhledem ke svým příjmům platí relativně hodně.

Do čeho konkrétně by tedy regiony měly investovat?

Do infrastruktury. Mám tím na mysli internet, dálnice, železnice. Například Amazon postavil v Dobrovízi u Prahy distribuční centrum. Nenabízeli nijak extra vysoké platy a měli problémy sehnat zaměstnance. Zavedli své vlastní firemní linky, které zadarmo svázely lidi z okolních měst, kde byla vysoká nezaměstnanost, jako Chomutov, Most nebo Teplice. Sice museli investovat do dopravy, ale získali díky tomu dost zaměstnanců. Je to dobrý příklad významu infrastruktury v regionu.

Jak velkou roli hrají v rozvoji regionů dotace z Evropské unie a je systém dotací – tedy posílat veřejné peníze na rozvoj státních i soukromých projektů – prospěšný?

Když se ty peníze dají do něčeho, co přinese další peníze, tedy dojde k multiplikačnímu efektu, tak je to v pořádku. Pokud například firma investuje dotace do něčeho, co jí usnadní přístup k zaměstnancům nebo nějak vylepší pozici na trhu, je to dobře. Postavit ale v jedné oblasti páté golfové hřiště už zas tak moc smysl nedává. Sice někdo vydělá na tom, že se hřiště postaví, ale zvláštní užitek pro kraj to mít nebude.

Naopak když zadotujete službu, díky které si lidé budou nacházet práci, je to nesmírně užitečné. Nebo když dotacemi zaplatíte projekt, který pomůže dětem překonat problémy ve zvládnutím učiva na základní škole, protože budou mít za ty peníze k dispozici asistenta, jde o výborně investované peníze. Takové dítě pak dostuduje, najde si práci a investice se vrátí. Samozřejmě, někdy se věc nepovede, ale dotace se dají měřit, dá se sledovat efektivita jednotlivých projektů a dají se podporovat jen ty typy akcí, které přinášejí dlouhodobý užitek.

Máte ještě nějaký příklad nesmyslné dotace?

Podporovat z veřejných peněz podniky, které by jinak na trhu neuspěly, protože jsou neefektivní. To už je lepší nechat firmu zkrachovat a tyto peníze použít na něco jiného, co dává větší smysl.

Dotiční peníze by se měly investovat do něčeho, co přinese další peníze, nikoli jen výdaj.

Naopak příklad dobře určené dotace je vznik veřejné vysoké školy, která v daném regionu vzdělává lidi a díky ní kvalifikovaní občané v regionu zůstanou. Nebo třeba když dotace pomohou firmě s infrastrukturou a daný podnik díky tomu v kraji zůstane a bude zaměstnávat lidi třeba dvacet let. Bude to tak mít v celé oblasti jasně pozitivní efekt. Vždy je ale třeba mít cíl, aby šlo spíše o investici než jen o výdaj.

Zjistili jste ve vašich výzkumech ohledně regionálního vývoje něco překvapivého?

Lidé mají obecně představu, že na periferii je automaticky všechno špatně, že se tam žije zle a místní jsou tam nešťastní. Tak to není, jak jsme zjistili v našich výzkumech. Život v takzvaných chudších regionech má i své výhody – například je tam levnější bydlení, a to i relativně v poměru ke mzdám. Řada obyvatel regionů, které jsou daleko od center ekonomického rozvoje, se má docela dobře, ti lidé žijí spokojeným životem.

Dobrym příkladem je třeba Kraj Vysočina. Ten sice nemá žádné extra velké město, ale jak vyplývá z našich průzkumů, spokojenost lidí v něm je relativně vysoká. Lidé mají pocit, že je to tam fajn. Stručně řečeno, není to tak, že aby člověk byl šťastný, potřebuje bydlet v Praze 6. Někdy naopak, lidé v ekonomicky úspěšných regionech, kteří mají průměrně placenou práci a drahé bydlení, se mohou paradoxně cítit méně spokojeni než lidé z chudších krajů. I v uhelných regionech je řada míst, kde se lidem žije dobře a jsou spokojeni.

Co se stane s uhelnými regiony, až skončí těžba uhlí, což by mělo přijít po roce 2030?

Ovlivní je to nějak?

V Moravskoslezském kraji je už těžba uhlí velmi marginální. I v Karlovarském a Ústeckém je nyní mnohem méně podstatná, než byla dříve. Tam, kde se těžilo, jsou dnes například chemicky nebo jiné výroby, související s uhlím. Tedy sice se nebude těžít, ale budou se zde zpracovávat nějaké suroviny, které se třeba do Česka dovezou.

Jak se bude žít v těchto třech regionech dále vyvíjet?

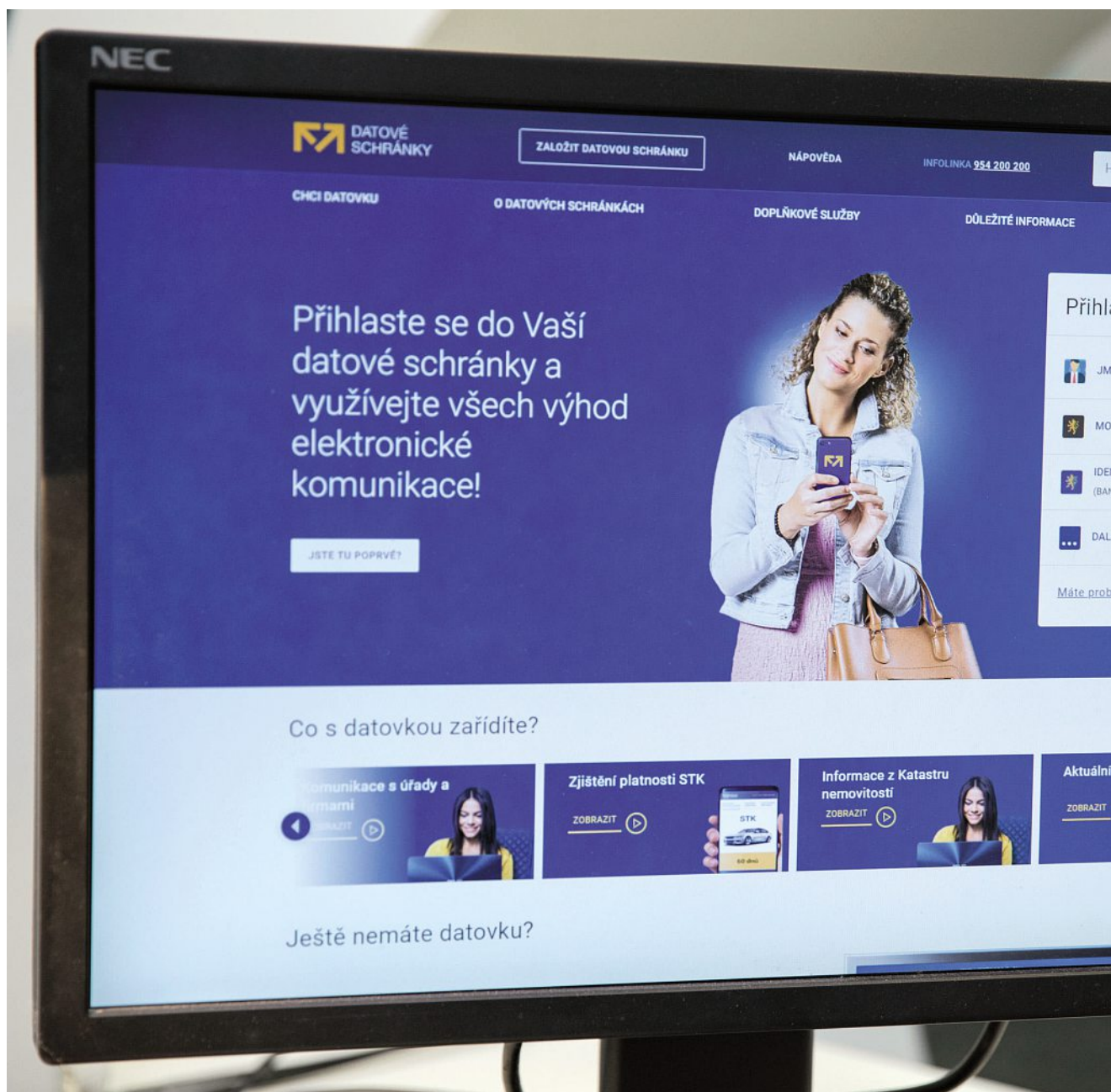
To je právě velmi otevřená věc. Není nikde psáno, že za dvacet let nebude situace na Ústecku třeba úplně opačná než dnes. Například Manchester byl dříve jedním z nejbohatších regionů ve Velké Británii, protože měl uhlí, železnice a přístup k moři, díky kterým profitoval a stal se jedním z center průmyslové revoluce i centrem textilního průmyslu. Pak se změnila faktory, které rozhodovaly o tom, jaké město bude prosperovat, textilní průmysl upadal a Manchester zažil ekonomický pád.

Stejně tak i budoucnost českých uhelných regionů je nyní zcela otevřená. Půjde jiná doba a ta přinese nové potřeby. Záleží na tom, jak se budou chovat tamější politici a jakých příležitostí se daný region chopí.

DIGITALIZACE

V Česku rostou digitální obce

text: Dávid Pásztor, foto: HN – Matej Slávik a Facebook Ivana Bartoše

M

alá obec východně od Plzně, přibližně v polovině cesty do Rokycan. Trvale tu žijí asi dvě stovky obyvatel. Ulice pojmenované nemají, ale na těch několik domů, co tady v Mokrouších stojí, to snad ani není potřeba. Kromě hostince a rybníku ve vesnici na první pohled moc zajímavosti není. Od jiných přibližně stejně velkých obcí ji však odlišuje její komunikace navenek.

Mokrouše společně se svým sousedem Týmákovem v roce 2020 dokončily digitalizaci své veřejné správy. Díky technologii mají obyvatelé možnost komunikovat se svými obcemi plně virtuálně, prostřednictvím přehledného webu. Co je však nejzajímavější, obce společně vydaly vlastní aplikaci nazvanou V obraze, která slouží k informování o místním dění.

Výkladní skříní je Portál občana

Digitalizace Mokrouší a Týmákova je jedním z 317 digitalizačních projektů, které se v Česku od roku 2017 podařilo realizovat. Celkem se do nich investovalo více než 8,8 miliardy korun. Některé projekty měly za cíl vytvoření informačních systémů, a to často i v nejmenších vesnicích nebo městech. Jiné se soustředily na budování kybernetické ochrany či vytvořily velké databáze zákonů. Vyplyvá to z údajů, které poskytl úřad vicepremiéra pro digitalizaci Ivana Bartoše (Piráti). Podle mluvčího úřadu Ondřeje Bendy byly všechny projekty spolufinancované z Integrovaného regionálního operačního programu (IROP), z programovacího období 2014 až 2020. Investice se týkají státní správy i jednotlivých samospráv.

Výkladní skříní české digitalizace posledních let je podle Bendy Portál občana. „Je to místo pro důvěrnou a bezpečnou komunikaci mezi občanem a státem. Každý uživatel zde má vlastní účet, na kterém si může spravovat své doklady nebo údaje ze státních registrů a databází. Nabízí přístup k portálům dalších úřadů, jejichž služby zrovna potřebujete,“ popisuje mluvčí.

Portál občana byl spuštěn v roce 2018 a v průběhu let postupně doplňován o další funkce. Jednou z prozatím posledních oznámených je plánovaný elektronický občanský průkaz, který by měl být spuštěn na začátku příštího roku. Zatím ale elektronizaci občanské bránila legislativa. „Zákon stále hovoří o dokladu jako o plastové kartičce.

Portál občana – místo pro důvěrnou a bezpečnou komunikaci mezi občanem a státem.

To se má do konce roku změnit. Cílem je, aby zákon postavil digitální doklad na roveň toho hmotného," popsal už dříve ministr Ivan Bartoš.

V současnosti ještě stále dobíhá projektové období 2014 až 2020, přihlášené projekty musí být uzavřeny do konce letošního roku. „Žádné nové projekty už určitě nepřijdou, protože alokace na nové výzvy v IROP 2014 až 2020 již není. Dočerpává se do konce roku 2023, kdy se už pouze dokončují ty, které byly schváleny v minulosti. Projekty IROP jsou standardně na několik let a příjemci je často prodlužují z nejrůznějších důvodů," upřesnil Benda.

Peníze na digitalizaci

Pojítkem všech financovaných projektů je potřeba spolehlivé a hlavně bezpečné komunikace ve virtuálním prostoru. Nejlevnějším z projektů byl rozvoj eGovernmentu, tedy elektronické veřejné správy, právě v obcích Tymákov a Mokrouše na Plzeňsku. Stál jen něco málo přes milion korun. Nejdražším projektem téměř za půl miliardy bylo pak vytvoření ověřené a bezplatně dostupné databáze všech zákonů a systém na jejich elektronickou tvorbu – eSbírka a eLegislativa.

Předkladatelé nejčastěji žádali o dotace ve výši kolem 15 milionů korun, nejběžnějším projektem byla modernizace virtuálního obecního úřadu. IROP však umožňoval i budování větších portálů. Chloubou úřadu pro digitalizaci je nedávno spuštěný Statistický geoportál. „Na mapě si můžete k obcím a krajům zobrazit třeba informace o domech a bytech nebo dojíždění lidí do škol a zaměstnání. Nově jsou zde také k dispozici Statistické georeporty, které poskytují údaje pro uživatelem vymezená území nezávisle na stan-

Projekt za miliardy administruje jeden člověk s platem 45 tisíc korun hrubého. To není udržitelný stav.

dardním administrativním členění Česka. Toto je užitečné například pro mapování záplavových zón nebo třeba hluku a emisí," popisuje mluvčí Benda.

Geoportál je součástí takzvané GeoInfoStrategie, která je jedním z programových bodů nedávno vzniklé Digitální a informační agentury (DIA). Jejím cílem je nastavit jasná pravidla pro efektivní tvorbu, správu a využívání citlivých nebo jinak významných informací, a vytvořit podmínky pro jejich začlenění do rozhodovacích procesů.

DIA je jedním z nejdůležitějších projektů ministra Ivana Bartoše. I přes všechny komplikace loňského roku, jako byla ruská agrese na Ukrajině nebo souběh několika krizí, přípravy agentury jeho resort dokončil. Po četných politických a odborných vyjednáváních letos v lednu agentura DIA začala fungovat v omezeném režimu, počátkem dubna pak spustila plnohodnotný provoz.

Odborná veřejnost její založení přivítala. „Vznik Digitální a informační agentury jsme dlouhodobě podporovali, protože je důležitou organizací s potenciálem pomoci s velkými transformačními změnami ve veřejné správě, kde narážíme na omezení konkrétních resortů. Některé kritické hlasy upozorňují na zaujatost, z mého pohledu jde hlavně o množství know-how a kompetencí, které můžeme jedinečně touto cestou rozvíjet," komentovala projekt ředitelka odborné organizace Česko.Digital Eva Pavlíková.

Nové období nabídne 12 miliard korun

S rokem 2023 ale čerpání peněz na digitalizaci veřejné správy nekončí. V novém programovém období 2021 až 2027 je připraveno pro Česko přes 12 miliard korun. Finance by měly směřovat

Projekty digitalizace nad 100 milionů korun

Projekt	Rok dokončení	Celková suma
eSbírka a eLegislativa	2019	472 984 000 Kč
Informační systém interní komunikace	2018	342 626 508 Kč
Zvýšení kybernetické bezpečnosti ve Fakultní nemocnici Brno	2018	299 837 741 Kč
Digitální mapa veřejné správy	2022	230 000 000 Kč
eJustice 2020 - část eISIR	2019	219 946 300 Kč
Národní geoportál územního plánování	2021	200 297 713 Kč
Kybernetická bezpečnost informačních technologií Fakultní nemocnice Ostrava	2022	170 056 352 Kč
Doplnění technické architektury pro rozhraní komunikačních míst veřejné správy	2019	154 323 775 Kč
Informační systém pro veřejné služby a služby veřejné správy	2018	148 866 300 Kč
Kybernetická bezpečnost informačních technologií Fakultní nemocnice Plzeň	2022	143 351 352 Kč
Vybudování základní resortní infrastruktury pro elektronické zdravotnictví	2022	122 200 518 Kč
Systém detekce kyberbezpečnostních incidentů v systémech veřejné správy	2020	107 361 302 Kč
Celkem projekty nad 100 milionů Kč		2 611 851 860 Kč
Celkem digitalizační projekty		8 752 020 997 Kč

do tří hlavních oblastí – eGovernmentu, kybernetické bezpečnosti a elektronizace zdravotnictví neboli eHealth.

Tyto cíle vyplývají z programové vize Evropské unie nazvané Digitální dekáda 2030, kterou v polovině prosince loňského roku podepsali předsedkyně Evropské komise Ursula von der Leyenová, předsedkyně parlamentu Roberta Metsolaová a český premiér Petr Fiala. Do konce roku 2030 by měl mít každý obyvatel členských zemí EU přístup online ke všem státním službám i ke svým lékařským záznamům. Kromě toho by měl každý člověk mít i digitální identifikaci neboli elektronický občanský průkaz.

V rámci digitalizace má Česko ještě další cíle. Ministr Bartoš se zavázal, že do konce letošního roku bude mít digitální dovednost 70 procent obyvatel a v oboru informačních technologií bude pracovat alespoň 19 procent žen. V současnosti ale chybí k dosažení tohoto cíle asi sto tisíc digitálně gramotných Čechů a asi pět tisíc žen. Nedostatek kompetentních odborníků, kteří by mohli digitalizaci v Česku dokončit, je v zásadě systémový problém. Na to, aby Česko naplnilo své cíle v digitální agendě, ale bude potřebovat kromě nezávislých odborníků ze soukromého resortu i státní zaměstnance. Politici však často vyzývají ke snižování počtů státních zaměstnanců, případně jejich platů. „Pak narážíme na to, že projekt

Ministr Bartoš se zavázal, že do konce letošního roku bude mít digitální dovednost 70 procent obyvatel a v oboru informačních technologií bude pracovat alespoň 19 procent žen.

za miliardy administruje jeden člověk s platem 45 tisíc korun hrubého. To není udržitelný stav. Digitalizace se neudělá sama, musíme mít lidi, co ji odpracují. A ti lidé musí mít adekvátní podmínky,“ apeloval před časem Bartoš.

Lidský kapitál je jedno z hodnotících kritérií, které sleduje evropský index DESI (Digital Economy and Society Index neboli Index digitální ekonomiky a společnosti). V jeho poslední zprávě za rok 2022 zaostává Česko ve všech kritériích, které DESI sleduje – lidský kapitál, přístup k internetu, integrace digitálních technologií, digitální veřejné služby. Nejvíce Česku chybí propojení rychlých telekomunikačních sítí, v žebříčku se umístilo na sedmáctém místě z 27 členských zemí. Ze zprávy vyplývá, že podíl domácností pokrytých pevnými sítěmi s velmi vysokou kapacitou byl na konci loňského roku 52 procent. Evropský průměr pokrytých domácností je na úrovni 70 procent.

Pokud bude mít veřejná správa dostatečné personální kapacity a investice, Mokrouše rozhodně nebudou jedinou obcí s méně než tisíci obyvateli, která má plně funkční samosprávu na webu či v aplikaci. Česko by se tak postupem mohlo zařadit mezi digitalizované ekonomiky, jako je například Estonsko, které je již o krok napřed a zavedlo třeba elektronické volby. Tak daleko zatím Česko ale není.

EVROPA V DATECH

Na snížení emisí má Česko bilion korun

Průmyslová země dostala nejhorší ekologické vysvědčení v rámci Evropské unie kvůli znečišťování ovzduší. Zachránit to mohou rekordní finance z různých fondů.

V

yhazovat plasty do žlutého kontejneru se Češi naučili skvěle. V třídění odpadu je Česko skokanem roku, celkově ale s úrovní životního prostředí zaostává za většinou unijních států. Ukazuje to Index prosperity a finančního zdraví, který sestavuje analytický portál Evropa v datech ve spolupráci s Českou spořitelnou. Studie vychází z veřejně dostupných dat a porovnává evropské státy v deseti různých oblastech, které souvisejí s prosperitou země a kvalitou života jejích obyvatel. V kategorii Stav životního prostředí stojí na špičce tohoto žebříčku Švédsko, Portugalsko a Francie, nejhorší je naopak situace v Řecku, v Lucembursku a na Kypru. Česko se z evropské sedmadvacítky umístilo na 22. místě. V meziročním srovnání se sice jedná o mírné zlepšení, přesto ale Česko zůstává jedním z největších znečišťovatelů Evropy.

Za špatným výsledkem stojí podle expertů především průmyslové emise. Ty meziročně stouply o 11 procent a jsou nyní deváté nejvyšší v Evropské unii. „Vysoké měrné emise Česka jsou ovlivněny významným podílem energeticky náročného průmyslu na tvorbě HDP, exportním zaměřením ekonomiky i nadále značným

zastoupením fosilních zdrojů v energetickém mixu,“ zdůvodňuje tento stav tisková mluvčí ministerstva životního prostředí Lucie Ješátková. Meziroční zvýšení průmyslových emisí ale vysvětluje tím, že v době pandemie covidu-19 došlo k poklesu průmyslové výroby. Současný nárůst emisí oproti minulému roku je tedy spíše návratem na standardní úroveň.

Česko každopádně patří mezi nejprůmyslovější země Evropské unie. V loňském roce představoval tuzemský průmysl 26 procent hrubé přidané hodnoty v přepočtu na HDP, což je o sedm procentních bodů více než unijní průměr. „Taková povaha naší ekonomiky vyvíjí i vyšší zátěž na životní prostředí, jehož ochrana si žádá vyšší investice,“ podotýká analytik Evropy v datech Milan Mařík. Dodává, že Česká republika patří k největším znečišťovatelům Evropy, přestože investuje do ochrany životního prostředí 2,6 procenta svého HDP, což je čtvrtý nejlepší výsledek mezi unijními státy. „Je nicméně otázkou, do jaké míry se v současnosti tyto investice využívají na hašení požárů a do jaké míry jako investice, jež se do stavu životního prostředí v budoucnu promítnou,“ dodává Mařík.

“

V úrovni životního prostředí Česko zaostává za většinou unijních států.

text: Anežka Hesová, foto: HN – Lukáš Bíba

na na monitorování lesů za pomoci umělé inteligence. V krajině má být instalována hustá síť senzorů a prostřednictvím dronů má pak systém shromažďovat přesná data například o změnách vlhkosti nebo o vývoji teploty v jednotlivých částech lesa při extrémním počasí.

Na adaptaci krajiny na klimatickou změnu získá Česko v rámci Národního plánu obnovy z evropských zdrojů 14,5 miliardy korun. Z této částky chce ministerstvo zemědělství podpořit zadržování vody v lese a především výsadbu smíšených lesů, které jsou odolnější než smrkové monokultury.

Vytřídít kompost nestačí

Zajímavý vývoj nastal v odpadovém hospodářství. V recyklaci odpadu se Česko nejvíce posunulo. „Meziročně jsme si v této oblasti polepšili o šest pozic. Mezi lety 2019 a 2021 se u nás zvýšil podíl odpadů, který se povede recyklovat, o 10 procentních bodů, což není vůbec zanedbatelná změna. V současnosti se tak u nás povede znovu využít 43 procent komunálního odpadu,“ upozorňuje Mařík a pro srovnání uvádí, že před deseti lety to bylo 25 procent a před patnácti lety jen 10 procent. U tohoto indikátoru tak můžeme pozorovat pozitivní trend.

Za tímto posunem stojí pravděpodobně efektivnější likvidace bioodpadu. Ten se v posledních letech začíná více třídít i ve městech, kde dříve lidé neměli k dispozici příslušné popelnice. Třídít odpad ovšem není samospásné, proces recyklace je energeticky náročný a ne vždy je možné vytříděné materiály efektivně využít. Účinnější by tedy bylo snížit množství vyprodukovaného odpadu a v této oblasti se Česko naopak zhoršuje. Na jednoho českého obyvatele připadá ročně 570 kilogramů odpadu, což odpovídá meziročnímu nárůstu o 12 procentních bodů.

Pokud jde o elektroodpad, toho Češi vyprodukují v evropském měřítku relativně málo. Podle analýzy projektu Evropa v datech na jednoho Čecha ročně připadá 16 kilogramů elektroodpadu, zatímco třeba na Švéda 20 a na Němce 19 kilogramů.

Strategii nakládání s odpady v Česku nyní připravuje ministerstvo životního prostředí, které v červnu představilo akční plán Církulární Česko 2040. Ten mimo jiné počítá se zálohováním širšího spektra nápojových obalů. „Tato legislativa by se měla týkat PET lahví a plechovek. Nejbližší možný termín, kdy bychom mohli v Česku začít zálohovat, je polovina roku 2025,“ uvedl k tomu ministr životního prostředí Petr Hladík. Kromě toho plán například stanovuje aktivity pro další omezení jednorázových plastů, recyklaci textilu nebo komunálních odpadů.

Pozoruhodně dobře si Česko vede v udržování nízkých emisí z dopravy. V přepočtu na jednoho obyvatele tu vzniká jen 1182 kilogramů skleníkových plynů ročně a ve srovnání s ostatními unij-

Vysoké emise se odráží i ve statistice úmrtí, za kterými stojí špatné ovzduší. Podle mezinárodního Institutu pro zdravotní metriky a evaluaci kvůli němu v Česku ročně zemře přes 3200 lidí. V přepočtu na obyvatele se jedná o 21. nejvyšší hodnotu ze 27 unijních zemí.

Vedle průmyslových emisí je zásadním problémem českého životního prostředí sucho. V posledních dvou dekadách postihlo průměrně 16,25 procenta území státu, což je nejhorší výsledek v celé Evropské unii. Dlouhodobě se zhoršuje i zdravotní stav stromů a jejich schopnost zachytávat oxid uhličitý. Zatímco podle loňského měření dokázaly české lesy ročně zachytit 13 564 tisíc tun CO₂, letos tato hodnota klesla na 12 771 tisíc tun. Podle loňského monitoringu Výzkumného ústavu lesního hospodářství a myslivosti jsou v Česku zcela zdravá jen dvě procenta jehličnanů a 13 procent listnatých stromů. Stromy ztrácejí jehličí nebo listy a oslabuje se jejich přirozená obranyschopnost, na které se kromě sucha podepsala i nedávná kůrovcová kalamita. Aby se v budoucnu dalo podobným scénářům předcházet, pracují experti z České zemědělské univerzity v rámci projektu Chytrá lesní kraji-

Jedním z největších problémů je sucho, kterým trpí 16 procent české půdy. Jedná se o nejvyšší výsledek z celé Evropské unie. Přestože budoucnost má přinést více srážek, voda bude v české krajině kvůli rostoucímu výparu i tak spíše mizet.

ními státy je to čtvrtý nejlepší výsledek. Podle Maříka to přitom není zásluhou transportu a skladování, kde se řadíme spíše k evropskému průměru, ale vděčíme za to hlavně osobní dopravě. „Náš vozový park je sice poměrně starý, ale současně máme velmi kvalitní městskou hromadnou dopravu. Greenpeace ve svém letošním průzkumu ohodnotil českou MHD jako 11. nejvyšší kvalitu ve 30 evropských státech, přičemž pražská veřejná doprava se mezi evropskými městy umístila jako čtvrtá nejvyšší kvalita,“ doplnil Mařík.

Tradičně úsporní jsou Češi také ve spotřebě vody. V této kategorii se Česko umístilo na pátém místě mezi unijními státy. Průměrný Čech vloni spotřeboval 140,89 metru krychlového vody.

Energetická revoluce za více než bilion

Na zlepšení stavu životního prostředí má Česko k dispozici nebylé prostředky. K projektům na snížení emisí skleníkových plynů může využít dotace z Modernizačního fondu, programu Nová zelená úsporám, Operačního programu Životní prostředí a Národního programu Životní prostředí. Na transformaci uhelných regionů se pak nově zaměřuje speciální Operační program Spravedlivá transformace. „Dohromady máme na proměnu energetiky takový balík peněz, jaký tady nikdy nebyl, přes 1,2 bilionu korun,“ shrnuje Ješátková. Pokud jde ovšem o celkové zlepšení životního prostředí, není to změna, kterou bychom mohli pozorovat během několika málo let. „Index prosperity se významně zaměřuje na emise skleníkových plynů a další faktory související s klimatickou změnou. To jsou ukazatele, jejichž výraznější změnu lze sledovat spíše v rámci dekád než jednotlivých let,“ zdůrazňuje Ješátková.

Má-li Česko přispět ke zlepšení klimatu, musí především snížit množství spalovaného uhlí. To dnes zodpovídá za přibližně 40 procent emisí skleníkových plynů v Česku. „Rychlá dekarbonizace sektoru energetiky v souladu s cílem ukončení využívání uhlí do roku 2033 představuje největší příležitost pro snížení emisí u nás,“ dodává Ješátková. Odstavením uhelných elektráren a modernizací teplárenství lze podle ní ušetřit více než 20 milionů tun skleníkových plynů. Zásadní proměna čeká kromě energetiky také odvětví teplárenství, protože oba tyto sektory jsou dnes významně závislé na uhlí. „Závazek ukončit využívání uhlí v energetice do roku 2033 obsahuje programové prohlášení vlády. Konkrétní kroky představí Státní energetická koncepce, kterou letos vláda projedná,“ doplňuje Ješátková.

Analytici portálu Evropa v datech vidí možný pozitivní vývoj v technologickém pokroku a v náladě na trhu, která je životnímu prostředí stále více nakloněná. Svou roli v tom může sehrát i evropská legislativa. „V následujících letech budou muset mnohé firmy podle směrnice CSRD zveřejňovat mimo jiné svou uhlíkovou stopu a strategii, jak ji chtějí redukovat,“ odkazuje Mařík na směrnici Corporate Sustainability Reporting Directive o nefinančním reportování. Situaci by mohla zlepšit energetická transformace. Náhradou za fosilní

Pozoruhodně dobře si Česko vede v udržování nízkých emisí z automobilů. Je to díky fungující hromadné dopravě.

paliva má být kombinace obnovitelných zdrojů a jaderné energie. Takové řešení by podle odborníků z portálu Evropa v datech nejen podstatně snížilo znečištění vzduchu, ale současně i zvýšilo energetickou bezpečnost a soběstačnost Česka. Z analýzy Českých zájmů v EU totiž vyplynulo, že se Rusko v roce 2022 podílelo 54 procenty na dovozu uhlí a 43 procenty na dovozu plynu do Evropské unie. Jako vhodné řešení uvádí autoři analýzy právě vytvoření různorodého energetického mixu zdrojů, které budou snižovat evropskou energetickou závislost na Rusku, a to zejména obnovitelné zdroje a jádro.

Evropská unie si v plánu REPowerEU stanovila ambiciózní cíl dosáhnout podílu 45 procent elektřiny z obnovitelných zdrojů do roku 2030. „Podle souhrnné zprávy Eurostatu tento podíl v roce 2021 činil 21,8 procentního bodu. Česko s podílem 17,7 procentního bodu zaostává a varující je zejména historický nedostatek ambicí Česka tento podíl navýšit,“ upozorňuje Matúš Púll, manažer pro udržitelnost v České spořitelně, která se na studii participovala. Podíl obnovitelných zdrojů v energetickém mixu Česka je podle něj možné zdvojnásobit a banky jsou připraveny to financovat.

Náročné bydlení, ale velká solidarita

Kromě životního prostředí je Česko v zadních řadách EU také v dostupnosti bydlení. V této kategorii si v rámci Indexu prosperity dokonce pohoršilo oproti minulému roku. Vysoké výdaje a špatná finanční dostupnost vlastního bydlení Česko řadí – stejně jako v oblasti stavu životního prostředí – na 22. místo mezi členskými státy Evropské unie. Pro pořízení nového bytu je v Česku potřeba 14,9 ročního platu, což je nejhorší výsledek v Evropské unii. Ve srovnání s ostatními zeměmi je v Česku podstatně výhodnější nájemní bydlení, problém je ale s jeho dostupností. Zejména ve velkých městech je náročné adekvátní bydlení za dostupnou cenu sehnat.

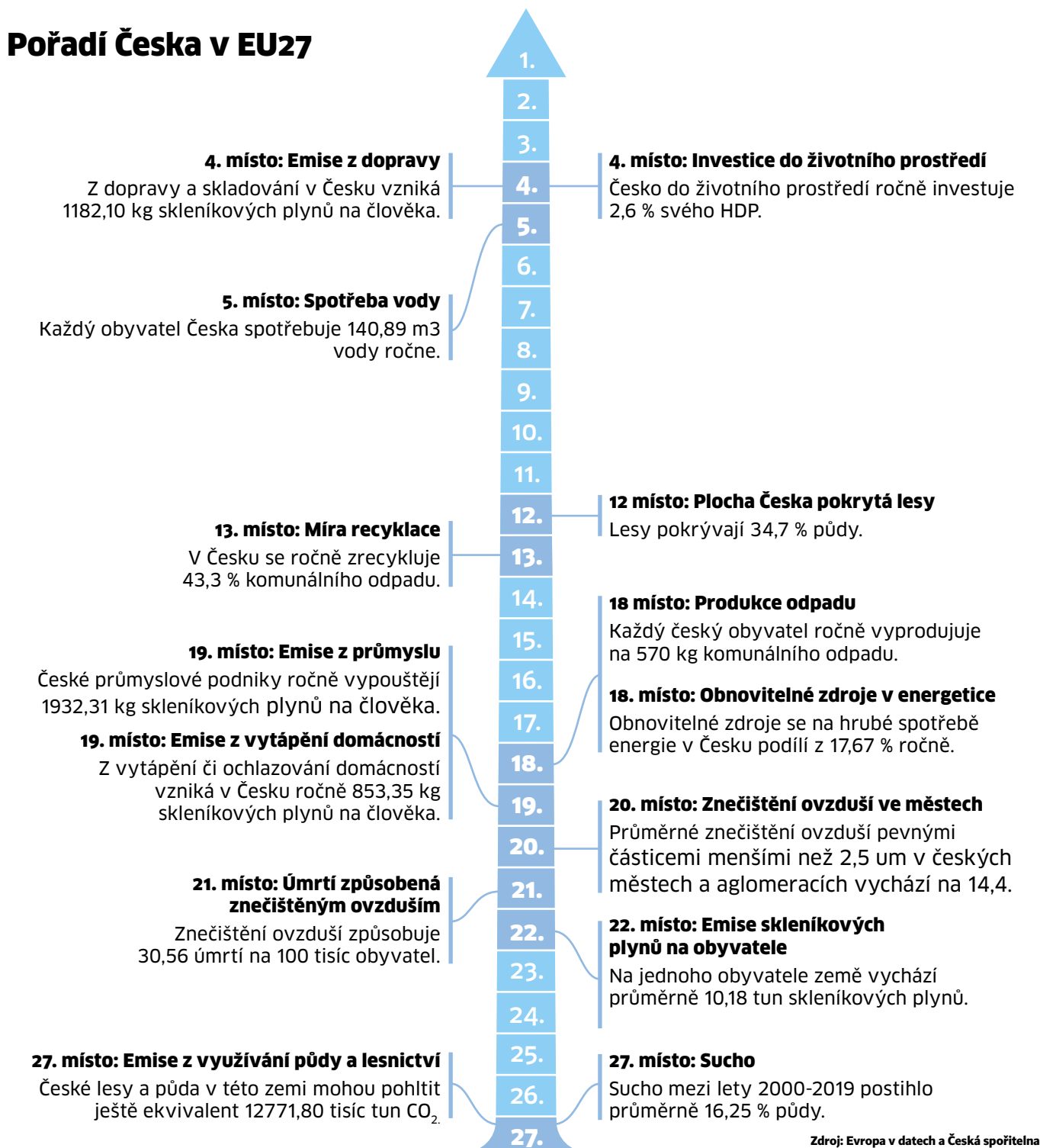
Dobrých výsledků naopak Česko dosahuje v kategoriích Solidarita a důvěra ve společnosti, která se zaměřuje na ochotu pomáhat ostatním, důvěryhodnost veřejných institucí a nezávislost médií. Česko si v této oblasti meziročně polepšilo o dvě příčky a těší se osmému místu mezi unijními státy. Za větší mírou solidarity v české společnosti stojí ruská invaze na Ukrajinu, která v Čechách vyvolala nebyvalou vlnu podpory. Peníze vloni podle britské charitativní organizace Charities Aid Foundation darovalo až 55 procent Čechů a někomu neznámému pomohli dva ze tří českých obyvatel.

Index prosperity a finančního zdraví zpracovává každoročně Česká spořitelna společně s portálem Evropa v datech a Sociologickým ústavem AV ČR. Vychází z analýzy dat získaných v rámci pravidelných sociologických šetření a z otevřených zdrojů, jako je Eurostat, OECD, WHO, Světová banka nebo OSN. V dlouhodobém horizontu tak měří a analyzuje prosperitu Česka a míru finančního zdraví v oblastech, jako je stav ekonomiky, digitalizace a infrastruktury, kvalita trhu práce, vzdělání nebo podnikatelského prostředí.

Stav životního prostředí: Jak se Česku daří ve srovnání s ostatními státy EU

Pořadí Česka v EU27

Spolufinancováno z prostředků Evropské unie

PŘESHraniční SPOLUPRÁCE

Jak zachránit sysly a vybudovat stezku

text: Ondřej Plevák, foto: archiv regionů a projektů

Přeshraniční programy Interreg pomáhají nastartovat spolupráci mezi Čechy a jejich sousedy ze Slovenska, Polska, Rakouska i Německa. Financují se z nich důležité společné projekty, na které jinde nezbudou peníze.

Díky evropským dotacím například na pomezí Moravsko-slezského kraje a Polska budují cyklostezky s naučnými panely, které mohou přilákat turisty a s nimi i potřebné finance.

Evropané žijící v blízkosti hranic často řeší velmi podobné problémy a výzvy jako jejich sousedé z vedlejší země. Jako příklad mohou posloužit regiony na česko-polském pomezí, které se snaží vypořádat s dědictvím těžkého průmyslu. Dává proto smysl, když na tomto úkolu spolupracují – například společně investují do projektů, nebo alespoň sdílí své zkušenosti s transformací.

Taková spolupráce se neobejde bez peněz, ty ale obce, města a regiony často ve vlastní kase nemají. Přestože se na některé společné výzvy dají využít národní dotační programy, překážka vězí už v názvu samotném – národní. Na scénu proto přicházejí speciální přeshraniční programy financované z evropských fondů nazvané Interreg. Mají za úkol nejen zaplatit společné projekty, ale zároveň nastartovat další spolupráci napříč hranicemi a Evropu co nejlépe propojit.

V Česku už roky funguje pět přeshraničních programů Interreg. Jeden mají Češi společně se Slovenskem, jeden s Rakouskem, jeden s Polskem a dva zbylé s německými spolkovými státy Bavorskem a Saskem. V praxi to funguje velmi podobně jako u klasických národních operačních programů – příslušná ministerstva vyhláší dotační výzvy, do kterých se mohou hlásit zájemci, v tomto případě z obou stran hranice.

Zástupci Ministerstva pro místní rozvoj České republiky řídicí programy přeshraniční spolupráce na české straně konstatují, že je o dotace velký zájem. Žádosti často převyšují objem dostupných prostředků v jednotlivých dotačních výzvách. Stoupající zájem o programy Interreg registruje také poradenská společnost enovation. Ta svým klientům pomáhá mimo jiné s dotačními žádostmi.

Kam jdou peníze?

Pokud jde o zaměření, přeshraniční programy se příliš neliší od těch národních, spolufinancovaných z prostředků EU. „Hlavní osy programů

Interreg obecně kopírují zaměření evropských politik na klima, vzdělávání, vědu a výzkum a regionální rozvoj, a to v širokém spektru typů projektů od výzkumných přes investiční,“ popsala situaci dotační expertka společnosti enovation Markéta Kryková.

Ministerstvo pro místní rozvoj nabídlo několik příkladů, kde se přeshraniční peníze podařilo smysluplně využít. První se týká rozvoje turismu, který logicky patří mezi nejčastější oblasti, kam prostředky tohoto typu směřují.

Centrum Bavaria Bohemia pořádá výstavy, diskuse a další kulturní akce. Jak už jeho název napovídá, sdružuje lidi žijící v českém a bavorském příhraničí.

V rámci česko-bavorského programu se díky příspěvku asi 130 tisíc eur realizoval projekt Příběh hraničních hor: Světecký vrch a Dyleň. „Na české straně vznikla naučná stezka na Světecký vrch s osmi informačními panely, altánem a herními prvky pro děti. Za relativně malou částku se podařilo vytvořit atraktivní místo pro výletníky,“ řekl za ministerstvo zástupce vedoucí komunikace a PR manažer Petr Waleczko.

Při pohledu na česko-saský program zaujme například projekt s názvem 4 města zachraňují přes hranice, kam z evropských fondů doputovalo přibližně 2,8 milionu eur. Ve městě Krásná Studánka se za tyto peníze vybudovala moderní hasičská zbrojnice, pořídil se zásahový vůz nebo také člun pro práci hasičů na vodě, město Hrádek nad Nisou zase nakoupilo speciální hasičské kontejnery a další vybavení. Na saské straně díky programu Interreg pořídili například otočný žebřík na hasičské vozidlo.

Právě spolupráce záchranných složek patří mezi oblasti, kde přeshraniční programy dávají největší smysl. Díky česko-rakouskému programu snadněji spolupracují záchranáři a také nemocnice na obou stranách hranice. Evropské peníze pomohly například vybudovat přeshraniční zdravotnické středisko Healthacross ve městě Gmünd, které leží nedaleko od českých hranic. Ambulantní i lůžkovou péči zde mohou využít i čeští pacienti, navíc jsou jim k dispozici i čeští lékaři.

Přestože finance z přeshraničních programů často míří spíše do takzvaných měkkých projektů, zaměřených na setkávání, vzdělávání a výměnu zkušeností, někdy se dají využít i na opravdu velké infrastrukturální stavby. Například projekt Přeshraniční dostupnost Hanušovice – Stronie Śląskie financovaný z česko-polského programu částkou pět milionů eur podpořil rekonstrukci a zvýšení kategorie nosnosti silnic v blízkosti hraničního přechodu tak, aby tudy mohly jezdit i autobusy.

Bratři ze Slovenska

Přeshraniční programy se mají už z principu zaměřovat na odstranění stávajících bariér mezi sousedními zeměmi a regiony, což u vztahu Čechů a Slováků ale tak úplně neplatí. „Je úsměvné tvářit se, že boříme bariéry na místě, kde žádné nejsou. O to vřelejší pak ale jsou jednotlivé projekty a také je častější jejich využívání,“ popsal náměstek hejtmána Jihomoravského kraje Jan Zámečník (KDU-ČSL) na jedné z debat k přeshraniční spolupráci, kterou na jaře uspořádal server Euractiv.cz.

Díky těmto penězům se na česko-slovenském pomezí rozvíjí zázemí kolem Baťova kanálu, cyklotrasy nebo vinařská kultura. Jak doplnilo ministerstvo pro místní rozvoj, 400 tisíc eur zde putovalo na projekt Sysli pro krajinu, krajina pro sysly, který měl za úkol zmapovat výskyt tohoto živočicha. „Byl proveden výzkum, monitoring, opatření pro přímou podporu druhu a také osvěta. A díky tomu se za relativně malý finanční příspěvek podařilo přispět k záchraně jednoho z nejvzácnějších savců Evropy,“ uvedl za ministerstvo Waleczko.

A takových příkladů je mnohem více. Češi a Slováci rozhodně nemají problém se na společných přeshraničních projektech domluvit, všechno ale není jen růžové. Vedoucí oddělení strategického rozvoje slovenského města Skalica v blízkosti jihomoravských hranic Michal Čunderlík na zmíněné debatě popsal, že starostové menších obcí na Slovensku se často bojí do přeshraničních projektů pustit kvůli přísným kontrolám.

Nastávají podle něj i situace, kdy je projekt „třikrát schválený a vše je zrealizované a vyplacené“ a kontrola po několika letech řeknou, že v rámci veřejné zakázky mohlo dojít k diskriminaci, a z dotace nakonec strhnou 25 procent. Takový zásah by pro menší obce znamenal závažný finanční problém, proto si svou žádost často předem rozmyslí.

Kde leží problémy

Ne vždy je ale spolupráce tak přirozená jako mezi Českem a Slovenskem, kde mimo jiné nepanuje ani jazyková bariéra. Například ve zmíněném Jihomoravském kraji přiznávají, že najít partnery na rakouské straně je často dost obtížné. Podobné zkušenosti potvrzuje i poradenská společnost enovation. „Žadatelé se často setkávají s problémy při hledání vhodných partnerů a jejich koordinaci, v projektech jsou totiž potřeba minimálně dva partneři z různých členských států,“ vysvětlila Markéta Kryková.

Spolupráce záchraných složek patří mezi oblasti, kde přeshraniční programy dávají největší smysl.

Přeshraniční spolupráce umožňuje českým a rakouským záchranářům zasahovat na území druhého státu. Důležitá je rychlost pomoci, nikoliv to, na které straně hranice se pacient nachází.

Partneři na obou stranách se musí zapojit do přípravy a realizace projektu, žádosti se například podávají dvojjazyčně. Komplikace může nastat, když v jednotlivých regionech dojde ke změně či k nesouladu priorit přímo v průběhu řešení projektu, což pak situaci zkomplikuje. Pro někoho může být zase překážkou podmínka, že finance obdrží až zpětně.

Jak popsala Kryková z enovation, v programech Interreg je také možnost čerpání spolufinancování z českého národního rozpočtu, které je ale „aktuálně navázané na vládou přijatý konsolidační balíček, což může případnou realizaci projektů v programu Interreg velmi negativně ovlivnit,“ vysvětluje expertka. „Obecně ale tento program vnímáme jako poměrně uživatelsky přívětivou a zajímavou možnost regionální podpory,“ dodala.

Jaká je budoucnost spolupráce

V současné době dobíhá realizace některých projektů z dotačního období 2014 až 2020. V plném proudu už je ale také navazující programové období, které potrvá do roku 2027. „Z hlediska zaměření jednotlivých programů nedošlo k žádným zásadním změnám. Všechny byly úspěšně spuštěné a nyní jsou předkládány první projektové žádosti. Česko-bavorský program byl dokonce schválen Evropskou komisí společně s bavorsko-rakouským programem jako první mezi všemi přeshraničními programy a má již své první schválené projekty,“ popsal současné dění Petr Waleczko z ministerstva pro místní rozvoj.

Pokud jde o dlouhodobější výhled, podle výkonné ředitelky Fondu malých projektů v Regionu Bílé Karpaty Jany Smutné, leží v přeshraničních programech budoucnost. „Myslím si, že přeshraniční spolupráce bude pokračovat i v dalším období po roce 2028, protože nadále půjde o oblast podporovatelnou z Evropské komise. Spíše se budou ukrajovat národní prostředky,“ předpověděla na jarní debatě serveru Euractiv.cz Smutná. Přeshraniční programy tedy mohou být zajímavou dotační příležitostí i ve vzdálenější budoucnosti.

Spolufinancováno z prostředků Evropské unie

DOTACE EU

Umělec v Třeboni jako kapr v rybníku

text: Zuzana Keményová, foto: Alexander Korb

Restituent za evropské dotace přebudoval zdevastovaný barokní dům v kulturní oázu. V Třeboni tak vzniklo první stálé letní kino, ateliéry pro umělce nebo scéna současného divadla.

Na projektu měšťanského domu pracovali architekti studia Labor 13. Podařilo se v něm skloubit historické hodnoty domu s prvky současné architektury.

M

asarykovo náměstí v Třeboni vypadá jako z klasické české pohádky. Lemují jej zdobné barokní štíty měšťanských domů, fasády hrají pastelovými barvami. Uprostřed nechybí kašna ani mariánský sloup, dokonce i historická lípa coby národní symbol je tu v dohledu. Chybí snad jen trhokyně v krojích, a obraz tradiční jihočeské obce by byl dokonalý.

Ještě donedávna idylu rušil dům číslo 105, repektive to, co se skrývalo za jeho růžovou fasádou. Byl to neutěšený, temný prostor, který přímo volal po opravě.

Měšťanský dům z druhé poloviny 16. století stojící na podlouhlé středověké parcele se vrátil restituující rodině počátkem 90. let. Objekt byl ve značně zanedbaném stavu, bez většiny původního vybavení a interiérových prvků. Štuky i omítky měl oprýskané, poznamenané plísní a časem. Střecha, okna i dlažba vnitrobloku byly zralé na výměnu.

Měšťanský dům číslo 105 měl ale štěstí. Jeho restituentem se stal Alexander Korb, vnuk původního předrevolučního majitele a zároveň vystudovaný inženýr.

„Ten dům se vlastně dostal ke mně. Rodina mého dědečka v něm žila před více než sto lety, tatínek se tu narodil, já jsem v něm ale se svými rodiči nikdy nebydlel,“ říká Korb.

V padesátých letech byl dům majetkově vyvlastněn státem, který pro něj ustanovil národního správce, a Korbům byl vrácen až po roce 1989. „Byl ve značně zuboženém stavu, v dobách socialismu do něj nikdo neinvestoval, což je paradoxně možná dobře, protože díky tomu se dům dochoval ve své původní měšťanské formě,“ uznává Korb.

Divadlo kvůli klenbě

Korb už od malička společně se sestrou poslouchal vyprávění tatínka o jeho dětství a studentském životě v prvorepublikové Třeboni, se všemi historickými souvislostmi, včetně pozdější válečné i poválečné doby.

„Tak nějak se v čísle popisném 105 přirozeně zapustil i můj kořínek třeboňského patriotství, takže jsem se svým blízkým, ale především sám sobě zavázal, že dům postupně opravím,“ vzpomíná Korb na rok 2003, kdy začal o rekonstrukci poprvé vážně uvažovat.

V té době si ale skutečnou délku a náročnost projektu uvědomoval jen přibližně. Jeho představy, jakým směrem se projekt bude ubírat, ovlivnilo, až když nechal projekt detailně prošetřit a zaměřit v rámci stavebněhistorického průzkumu. V přízemí zadního domu v místě pra-

původní stáje, v prostoru zbaveném všech vestaveb, komůrek a příček, se objevila jednoduchá klenba v celé šíři dvora. Evokovala vizi velkého prostoru jeviště s hledištěm otevřeným do dvora volně pod širým nebem. A právě tato klenba ovlivnila celou budoucí koncepci rekonstrukce i současnou funkci domu.

Korbovi, který má k umění blízko, bylo jasné, že tento prostor chce věnovat právě současným umělcům. K představě jeviště majitel ještě přidal vizi výstavního prostoru v historickém krovu hlavního domu, kde je rozložitá půda vhodná právě pro zřízení galerie.

S rekonstrukcí pomohli i synové

Jedna z prvních otázek, nad kterými začal Alexander Korb přemýšlet, byly možnosti financování rekonstrukce. Měl štěstí, protože ve spleti informací o různých dotacích náhodou narazil na zmínku o takzvaném Indikativním seznamu Světového dědictví UNESCO, který obsahoval podporu vybraných kulturních památek v krajině památkové zóně Třeboňská rybníční krajina. Na seznamu byl přímo uveden dům číslo 105. Z Integrovaného regionálního operačního programu chtěl Korb získat na opravu dotaci 30 milionů korun, zbylých pět milionů měl doplatit z vlastních zdrojů.

Pro projekt divadla se postupně nadchlo více než čtyřicet příznivců nejenom z Třeboně a okolí a začalo na něm pracovat. Jak majitel domu říká, dali tomu vše, často šli za hranici své profese i vzdělání. Přestože se do lhůty na schválení dotace přiletly vánoční svátky, termín se stihl. Pak se zhruba rok nedělo nic, všichni čekali na výsledek hodnocení. Dotaci projekt nakonec získal, a tak se po složitém výběru generálního dodavatele v květnu 2018 začalo stavět.

„Moje rodina, žena i oba synové, jsou již zvyklí, že jakmile se do něčeho pustím, nelze jinak než to se mnou vydržet. A to asi nejenom proto, že jsem ve znamení Býka. Samozřejmě mě všichni hodně podporovali, hlavně ve chvíli, kdy hrubé stavební práce byly v plném proudu, já jsem byl hospitalizován a s lékaři čekal, jak to se mnou dopadne,“ vzpomíná Korb. Především díky osobnímu nasazení staršího syna Kryštofa se realizace nezastavila. Syn vložil do projektu kus svých technických myšlenek a estetického citění. Mladší syn Prokop zase jako muzikant a producent nyní pomáhá doplňovat program hudbou především současné mladé generace.

Potíže představoval generální dodavatel

Jak Korb říká, jednoznačně největším oříškem celé rekonstrukce byla stavební firma coby generální dodavatel stavby.

„Nikdy jsem si nedokázal představit, co se všechno během stavby může odehrát, když požadujete, aby se řádně naplnila vysoutěžená smlouva. S dodavatelem a některými jeho subdodavateli jsme zažívali tak absurdní situace, že kolegové navrhovali, když už stavíme to divadlo, zaměřit zápisy z jednání za námět na scénář k divadelní

35 mil.

Na rekonstrukci třeboňského domu získal jeho majitel Alexander Korb třicetimilionovou dotaci z Integrovaného regionálního operačního programu. Dalších pět milionů investoval ze svých peněz. Dotace se netýkala částí objektu, které Korb rekonstruoval již v předchozí etapě v rámci záchranných a stabilizačních prací. Loni rekonstrukce úspěšně prošla auditem inspektorů z Evropské komise, kteří Korbův dům navštívili.

S úspěchy se každý pochlubí, ale jaké prohřešky a maléry firma dříve měla, se nedozvíte.

hře s názvem Kontrolní den stavby a podtitulem – Děj, místo a prezenční listina nejsou smyšlené,“ říká s nadsázkou Korb. „Jen díky perfektní spolupráci architekta, projektanta a statika, včetně památkářů dotační agentury, a pochopení lidí z Integrovaného regionálního operačního programu se dílo podařilo dokončit,“ dodává Korb.

Bez dotací by dům kultuře nesloužil

Ambicí současné Stopětky, jak se domu mezi Třeboňskými říká, je být prostorem pro změny – zastřešuje galerii a open air divadelní scénu ve dvoře, kterou lze snadno proměnit v koncertní pódium nebo letní kino. Zároveň jde o jediné stálé letní kino v Třeboni. Připravují se tu výstavy současného umění ve spolupráci se začínajícími i zavedenými autory, divadelní představení pro děti i dospělé. Korb a jeho tým dává prostor alternativní hudební produkci.

Cílem Stopětky také je, aby tu umění přímo vznikalo – nabízí proto tvůrčí rezidence, jejichž výsledkem jsou unikátní umělecké počiny. „Stopětky je živým místem, přirozeně tak přitahuje studenty, kteří se zapojují jak do programu, tak do každodenního provozu. Loni jsme se snažili především celý prostor uchopit a vyzkoušet si ho po produkční i technické stránce. Teď se více soustředíme na práci s publikem,“ říká Korb. Rekonstrukce se tak zdařila, že byl projekt nomi-

Zadní klasicistní stavení nově slouží jako divadelní a hudební scéna. Její zázemí je umístěno v patře i podkroví. Památkáři chválí pohledově upozaděnou jevištní techniku i vrata umožňující variabilní uzavírání krytého jeviště.

nován na cenu Národního památkového ústavu Patrimonium pro futuro v kategorii konverze památek. Velmi pozitivně hodnotí projekt i sami památkáři. „Mezi zvláště vydařenými novými vstupy je možné jmenovat zadní venkovní kovové schodiště, pohledově upozaděnou jevištní techniku, vrata umožňující variabilní uzavírání krytého jeviště se zákulisím i úpravu okenních výplní bočního dvorního křídla,“ píše v hodnocení projektu Národní památkový ústav.

Jak Korb říká, systém dotací na obnovu a záchranu památek je správná cesta. Co by se ovšem mohlo změnit, je kromě množství a rychlosti financování i kontinuita vypisování výzev. Měly by se více rozprostřít v čase. „Stavební a projekční, ale i umělecké kapacity by se využívaly rovnoměrně, a ne nárazově při startu nových dotačních programů, kdy nastane jejich násobná poptávka,“ apeluje Korb.

Zároveň by ocenil, kdyby existoval nějaký systém veřejných informací o stavebních a dalších firmách, které se hlásí do výběrových řízení. Byly by v něm uveřejněny i prohlášky a maléry dodavatelů, o kterých se jinak člověk nedoví. Jedním dechem ale Korb dodává, že bez dotace z Evropské unie by takto čistě kulturní centrum realizovat nemohl. Investice do domu by se mu musela vrátit, a proto by v něm provozoval spíš penzion s restaurací. „A představa objektu sloužícího čistě umění by asi zůstala pouhou vizí,“ říká s uznáním Korb.

Spolufinancováno z prostředků Evropské unie

Open air divadelní scénu ve dvoře lze snadno proměnit v koncertní prostor nebo letní kino.

V podkrovní části domu je rozlehlá půda, která slouží jako galerie a zároveň jako zázemí pro umělce. Od konce června až do září zde má výstavu současná mladá animátorka a ilustrátorka Eliška Podzimková.

Koncerty, které se tu pravidelně konají pod širým nebem, mohou využívat pokročilou audiovizuální techniku. Součástí letního programu Stopětky jsou také rozmanité videoprojekce.

Jaké právní novinky se řítí na české podnikatele?
Čím nás právo zase překvapí?
Kde praxe naráží na problematické výklady zákonů?
Podcast pro ty, kteří vědí, že právo je základ byznysu.

BUSINESS LEGAL

Poslouchejte na:

UNIKÁTNÍ SÍŤ ZPRAVODAJSTVÍ U NÁS DOMA, V EVROPĚ

Pečlivě sledujeme dění v unijních i českých institucích. Známe interní i legislativní procesy a rozumíme unijnímu právu. Zjišťujeme dopady na každodenní život. Zajímají nás priority jednotlivých států i pozice aktérů k rozličným tématům.